Metodická príručka pre učiteľky a učiteľov 2. stupňa ZŠ

GLOBÁLNE VZDELÁVANIE NA ZŠ

matematika
výtvarná a hudobná výchova umením
geografia
občianska náuka

SlovakAid

človek v ohrození

ISBN 978-80-970900-3-6

Poďakovanie:

Za spoluprácu na vytvorení tejto príručky patrí poďakovanie všetkým učiteľkám a učiteľom, ktorí sa podieľali na pilotovaní aktivít na svojich školách, a najmä autorskému tímu príručky v zložení:

Mária Nogová *(odborná garantka)*, **Andrej Návojský** *(vedúci pracovnej skupiny)*, **Miroslava Košťálová**, **Ľudmila Onoferová, Andrea Rancsó a Dajána Špegárová** *(členky pracovnej skupiny)*

Vážené učiteľky, vážení učitelia,

do rúk sa Vám dostala metodická príručka, ktorá je výstupom vzdelávacieho projektu OZ Človek v ohrození s názvom „Globálne rozvojové vzdelávanie na základných školách“.

Táto príručka je určená všetkým z vás, ktoré a ktorí by ste radi obohatili svoje hodiny o témy globálneho vzdelávania, a to spôsobom, ktorý bude zaujímavý a prínosný rovnako pre Vás, ako aj pre Vašich žiakov – prostredníctvom zážitkových aktivít. V príručke nájdete desať podrobne rozpracovaných aktivít spolu s dvadsiatimi ďalšími inšpiratívnymi námetmi, ktoré tematicky korešpondujú s učivom konkrétneho vybraného predmetu, a to v rámci všetkých ročníkov druhého stupňa základnej školy.

Dúfame, že Vám a Vaším žiakom prinesie táto príručka mnoho príjemného spoločného interaktívneho učenia (sa), a tiež prispeje k obohateniu Vašich učiteľských skúseností.

S pozdravom za celý autorský tím

Tatiana Cárová

Editorka, manažérka projektu

Obsah

Úvod

6 Čo je to globálne vzdelávanie?
9 Metodické tipy k práci s príručkou
11 Poznámky a postrehy od autorského tímu

13 **Časť s aktivitami a námetmi pre predmet**
Geografia

5. ročník

14 **Aktivita 1** Prežijeme?
18 **Aktivita 2** Život nie je rozprávka alebo Kto je pánom Zeme?
24 Námety

6. ročník

26 **Aktivita 3** Príbeh kindervajca
29 **Aktivita 4** Vylúčení
34 Námety

7. ročník

37 **Aktivita 5** Trápenie šéfredaktora
39 **Aktivita 6** Revolúcia na sociálnych sieťach
42 Námety

8. ročník

44 **Aktivita 7** „Déjà-vu“
48 **Aktivita 8** Vyberám si správne?
51 Námety

9. ročník

54 **Aktivita 9** Batožiny na konferencii
62 **Aktivita 10** „Hula-hop“
66 Námety

69 **Krátky slovník k témam globálneho vzdelávania**

ČO JE TO GLOBÁLNE VZDELÁVANIE?

Je to vzdelávanie, ktoré zdôrazňuje globálny kontext v učení (sa). Prostredníctvom globálneho vzdelávania dochádza k zvyšovaniu povedomia o globálnych témach, k rozvoju kritického myslenia, ako aj k hlbšiemu porozumeniu týmto fenoménom. Prináša zmenu postojov a poskytuje priestor na uvedomenie si vlastnej úlohy vo svete. Motivuje žiačky a žiakov k samostatnosti, zodpovednosti a k aktívnemu (sveto)občianstvu.

Prečo je globálne vzdelávanie dôležité?

Žijeme vo svete, v ktorom nás voľný pohyb ľudí, financií a informácií spája s ľuďmi žijúcimi vo vzdialených krajinách viac ako kedykoľvek predtým. Naše každodenné rozhodnutia o tom, čo si oblečieme, čo zjeme, ako cestujeme do školy, či ako často použijeme mobilný telefón ovplyvňujú nielen našu budúcnosť, ale aj budúcnosť ľudí, ktorí naše oblečenie šijú, pestujú potraviny, čo máme každý deň na tanieri, či ťažia v baniach rudy potrebné na výrobu našich mobilných telefónov. Budúce smerovanie medzinárodného rozvoja, politiky či nášho zaobchádzania so životným prostredím závisí na našich každodenných rozhodnutiach. Na tieto výzvy by mali v 21. storočí reagovať aj školy.

Všeobecné ciele globálneho vzdelávania

Hlavným cieľom globálneho vzdelávania je sprostredkovať žiačkam a žiakom informácie, ktoré im môžu pomôcť pri formovaní všetkých súčastí postojov pre oblasť globálneho občianstva, a tiež aj rozvíjať ich kritické uvedomovanie si sociálnych, environmentálnych, ekonomických a politických procesov vo svete.
Čiastkové ciele možno rozdeliť na tri hlavné domény: afektívne ciele (postoje a hodnoty), psychomotorické ciele (zručnosti, schopnosti) a kognitívne ciele (vedomosti). V rámci globálneho vzdelávania sa za východiskové domény považujú afektívne a psychomotorické ciele, pričom pri kognitívnych cieľoch sa kladie dôraz najmä na myšlienkové operácie (napríklad hodnotenie a tvorenie).

1 Afektívne ciele globálneho vzdelávania

Žiačky a žiaci:

- rešpektujú odlišné názory a pohľady na svet
- prijímajú zodpovednosť za seba a uvedomujú si svoju úlohu vo svete, v ktorom žijú
- uvedomujú si výhody vzájomnej spolupráce
- solidarizujú s ľuďmi žijúcimi v ťažkých podmienkach
- pociťujú motiváciu, aby sa aktívne podieľali na riešení miestnych problémov a prispievali k riešeniu problémov na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni v situáciách, z ktorých im nevyplývajú priame výhody
- volia zodpovedné správanie, ktoré zabezpečí trvalo udržateľný život na Zemi

2 Psychomotorické ciele globálneho vzdelávania

Žiačky a žiaci:

- využívajú nástroje demokracie pri podieľaní sa na verejnom živote
- dokážu vymedziť problém, analyzovať ho, hľadať rôzne riešenia a vybrať najvhodnejšie z nich, pričom využívajú svoje vlastné skúsenosti i skúsenosti ostatných
- dokážu odhadnúť svoje schopnosti a nachádzať ich uplatnenie pri riešení problémov
- uvedomujú si zodpovednosť za svoje rozhodnutia pri riešení problémov
- efektívne spolupracujú s ostatnými ľuďmi
- na základe analýzy informácií si vedia vytvoriť a zdôvodniť vlastný názor
- dokážu prijať názory ostatných a upravovať svoj pôvodný názor
- empaticky sa vciťujú do situácie ostatných
- myslia systémovo a hľadajú súvislosti

3 Kognitívne ciele globálneho vzdelávania

Žiačky a žiaci:

- poznajú príčiny a dôsledky najzávažnejších globálnych problémov
- dokážu porovnať rôzne koncepcie chápania rozvojových teórií, ľudských práv, či globalizačných javov
- uvedomujú si rozdiely v ekonomickej, sociálnej a environmentálnej situácii v rôznych oblastiach sveta
- kriticky analyzujú príčiny a dôsledky ťažkých životných podmienok ľudí žijúcich v rôznych oblastiach sveta
- chápu vzájomnú závislosť a prepojenosť rôznych oblastí sveta a dimenzií rozvoja
- poznajú hlavných aktérov rozvojovej spolupráce a rôzne možnosti, ako môžu aktívne prispieť k rozvoju na lokálnej i globálnej úrovni
- vedia prečo a akým spôsobom sa uskutočňuje rozvojová spolupráca

Kompetencie rozvíjané prostredníctvom globálneho vzdelávania

Pri definovaní kompetencií, ktoré sa rozvíjajú u žiačok a žiakov, za najdôležitejšie považujeme tieto:

- využívať nástroje demokracie pri aktívnom zapájaní sa do verejného života
- vidieť javy a procesy vo vzájomných súvislostiach
- analyzovať problém a hľadať spôsoby jeho riešenia
- využívať vlastné skúsenosti, vedomosti a skúsenosti iných pri výbere najoptimálnejšieho riešenia problému
- vedieť spolupracovať s ostatnými pri riešení úloh
- vedieť spracovať informácie, vytvoriť si vlastný názor, argumentovať
- dokázať prijať názor iných

- dokázať sa vcítiť do situácie iných
- pociťovať za seba zodpovednosť a uvedomiť si svoju úlohu vo svete
- dobrovoľne a nezištne sa podieľať na riešení problémov
- uvedomovať si význam spolupráce
- tolerovať iných ľudí, rešpektovať odlišné názory
- prejavovať solidárnosť voči ľuďom nachádzajúcim sa v zložitých životných situáciách a podmienkach

Hlavné témy globálneho vzdelávania

Pri definovaní obsahu globálneho vzdelávania je potrebné reagovať na aktuálne výzvy vo svete, a preto je dôležité, aby ho bolo možné flexibilne dopĺňať a upravovať. V tejto príručke sa prikláňame k vymedzeniu základných tematických celkov a nimi zahrnutých čiastkových tém, ktoré sú definované v rámci súčasnej Národnej stratégie pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016.

Tematické celky GV:

1 **Globalizácia a vzájomná previazanosť** – základný tematický celok a zároveň hlavný princíp globálneho vzdelávania. Prináša uvedomenie si prepojenosti rozvinutých a rozvojových krajín a ich vzájomné ovplyvňovanie sa.

Témy: aspekty globalizácie, ekonomická globalizácia - svetový obchod - etické podnikanie, udržateľný rozvoj, migrácia

2 **Globálne problémy** – tematický celok, ktorý zahŕňa rozvojové vzdelávanie ako dôležitú súčasť globálneho vzdelávania. Jednotlivé témy popisujú hlavné problémy súčasného sveta.

Témy: chudoba a nerovnosť, zdravie (HIV/AIDS, podvýživa, obezita), konflikty vo svete, rozvoj – poňatie rozvoja – princípy, Miléniové rozvojové ciele, rozvojová a humanitárna pomoc SR a EÚ

3 **Multikulturalizmus** – tematický celok, ktorý je východiskom pre multikultúrnu/ interkultúrnu výchovu ako súčasť globálneho vzdelávania.

Témy: stereotypy a predsudky, xenofóbia – rasizmus – intolerancia, kultúrna identita – kultúrne rozdiely, interkultúrny a interreligiózny dialóg

4 **Životné prostredie s ohľadom na globálne aspekty** – tematický celok, ktorý tvorí súčasť environmentálnej výchovy, dôležitej zložky globálneho vzdelávania.

Témy: zmena klímy, odpady, environmentálna migrácia, vzduch – voda – pôda, využívanie prírodných zdrojov, alternatívne zdroje energií

5 **Ľudské práva** – tematický celok, ktorý je východiskom výchovy k ľudským právam s cieľom ich ochrany a rešpektovania.

Témy: ľudské práva a občianske práva – práva dieťaťa, rodová rovnosť, demokracia a dobré vládnutie

METODICKÉ TIPY K PRÁCI S PRÍRUČKOU

Ako už bolo spomenuté v úvode, táto štvordielna príručka vznikla preto, aby učiteľkám a učiteľom uľahčila proces včleňovania tém glob. vzdelávania do vyučovacích hodín vybraných konkrétnych predmetov. Nájdete v nej desať aktivít – dve pre každý ročník 2. stupňa základných škôl so zameraním na päť tematických celkov glob. vzdelávania, ktoré sú priradené k jednotlivým ročníkom v takomto poradí:

- 5. ročník – tematický celok **Životné prostredie**
- 6. ročník – tematický celok **Globálne problémy a rozvojová spolupráca**
- 7. ročník – tematický celok **Multikulturalizmus**
- 8. ročník – tematický celok **Ľudské práva**
- 9. ročník – tematický celok **Globalizácia a vzájomná previazanosť**

Okrem dvoch podrobne rozpracovaných aktivít na každý z tematických celkov globálneho vzdelávania Vám ponúkame možnosť inšpirovať sa a vytvoriť si vlastnú aktivitu na základe stručne opísaných námetov, ktoré v príručke uvádzame ku každému ročníku hneď za dvomi hlavnými ročníkovými aktivitami. Námety sa zameriavajú na ďalšie štyri tematické celky, ktoré sú priradené k ostatným ročníkom, pričom účelom ich zaradenia do príručky je umožniť Vám oboznámenie žiačok a žiakov so všetkými piatimi tematickými celkami globálneho vzdelávania v rámci jedného školského roka.

ČO JE TO AKTIVITA? Je to ucelený 45-minútový workshop s E-U-R štruktúrou (evokácia, uvedomenie, reflexia), ktorý je v príručke do detailov opísaný a obsahuje aj pracovné listy.

ČO JE TO NÁMET? Je to stručne opísaný nápad na celohodinové aktivity, resp. je to návrh na krátky vstup, ktorý môžete jednoducho včleniť do Vašej vyučovacej hodiny.

V rámci inštruktážnej časti k aktivitám sa nachádzajú informácie o odporúčanom ročníku, tematickom celku (a niekedy aj o téme) školského vzdelávacieho programu, ako aj o hlavnom tematickom zameraní aktivity z pohľadu globálneho vzdelávania. Opis ďalej zahŕňa informáciu o približnom trvaní aktivity, o pomôckach, ktoré na jej úspešné zvládnutie budete potrebovať, a tiež o cieľoch, na dosiahnutie ktorých je aktivita zameraná. Vedenie aktivity na hodine Vám uľahčí podrobne formulovaný postup, rozdelený na tri kľúčové časti:

- **EVOKÁCIA** tvorí prvú časť aktivity, pričom jej cieľom je uviesť tému a motivovať žiačky a žiakov k aktívnej participácii na hodine. Pomáha žiačkam a žiakom spomenúť si (evokovať), čo už o téme vedia, čo sa domnievajú, že vedia, aké v nich daná téma vyvoláva otázky či myšlienky.
- **UVEDOMENIE** je druhá fáza aktivity, v ktorej žiačky a žiaci získavajú nové informácie na spracovanie. Tie si následne zaraďujú do vlastného systému poznania (čiže medzi pôvodné informácie, ktoré si vybavili a utriedili v priebehu evokácie).
- **REFLEXIA** je tretia časť aktivity, a najdôležitejšia fáza procesu učenia sa. Jej zmyslom je reflektovať nadobudnuté informácie, skúsenosti a proces, ktorým sa k zážitkom a poznaniu žiačky a žiaci počas aktivity dopracovali, a to v záujme efektívneho zužitkovania nových poznatkov a zážitkov v budúcnosti. Reflexia je najčastejšie vynechávanou časťou aktivít (najmä z dôvodu nedostatku času), čo však môže mať za následok nedokončenie a narušenie procesu učenia sa a rozvíjania kľúčových kompetencií u žiačok a žiakov. Bez reflexie je aktivita iba zábavnou hrou, ktorá neprináša ani hlbšie poznanie, ani naplnenie stanovených cieľov.

  (Z dôvodu kľúčového významu tejto časti aktivít uvádzame na konci metodických tipov k práci s príručkou konkrétne praktické tipy na vedenie reflexie – pozn. editorky)

Po inštruktážnej časti aktivít sa v opise často nachádzajú poznámky pre učiteľky a učiteľov v podobe bodov **„Tip od autorského tímu"** a **„Zdroje"**. Cieľom prvej vsuvky je upozorniť na úskalia, ďalšie možnosti a alternatívne spracovania aktivity. Druhá pripomienka slúži na oboznámenie učiteliek a učiteľov so zdrojmi a zaujímavými odkazmi, ktoré si v prípade záujmu môžu k téme aktivity ďalej naštudovať.

PRAKTICKÉ TIPY NA VEDENIE REFLEXIE V AKTIVITÁCH

Vyťaženie poučenia z aktivity si vyžaduje viac než len otázku „Čo ste sa naučili?", pretože bez samotnej reflexie sa žiačky a žiaci nemuseli zatiaľ naučiť vôbec nič. Reflexia je proces vyvodzovania zmyslu zo skúsenosti/zážitku, ktorý žiačkam a žiakom umožňuje zamyslieť sa zámerne, cielene a kriticky nad prežitou skúsenosťou, a tak spojiť teoretické vedomosti s praktickou aplikáciou.

Zásadou reflexie je, že prebieha *interaktívne a spoločne* v rámci skupiny za nápomocného vedenia učiteľky alebo učiteľa bez toho, aby v nej dochádzalo k jednostrannému hodnoteniu práce/učenia sa skupiny zo strany autority.

Poznáme niekoľko modelov efektívneho vedenia reflexie, ale väčšina z nich sleduje rovnaký postup kladenia otázok žiačkam a žiakom:

1. **Reakcia:** Získajte reakcie skupiny na zážitok: Ako sa žiačky a žiaci cítia? Ako na nich zážitok zapôsobil? Čo si všimli, zažili, počuli, videli?

   Tieto otázky majú žiačky a žiakov priviesť k opätovnému zamysleniu sa nad zážitkom a pripraviť ich na ďalší krok. Cieľom je získať opisné odpovede o zažitých pocitoch a udalostiach, ktoré sa odohrali.

2. **Vysvetlenie:** Zistite, prečo sa aktivita odohrala tak, ako sa odohrala: Prečo žiačky a žiaci reagovali tak, ako reagovali? Aké boli ich dôvody?

   Tieto otázky by mali slúžiť na postupné vyvodenie zmyslu z prežitej a zdieľanej skúsenosti. Sústreďujú sa na hlbšie zamyslenie sa nad zážitkom, nad pocitmi a udalosťami, ako aj na vysvetľovanie, odvodzovanie a interpretáciu zážitkov.

3. **Zasadenie do kontextu:** Vyvoďte, ako možno tieto naše poznatky z konkrétnej aktivity premietnuť do širšieho kontextu/témy, o ktorej sa rozprávate: Čo sme sa naučili?

   Toto je priestor na otázky, ktoré aktivitu a jej význam zasadia do širšieho kontextu témy/tém, na ktoré je aktivita zameraná. Cieľom je podporiť syntetické a kritické myslenie, ktoré pomôže žiačkam a žiakom zaujať postoj ku kontextuálnym súvislostiam.

4. **Aplikácia:** Zhrňte, ako môžete využiť to, čo ste sa naučili: A teraz čo? Aké zmeny môžeme iniciovať?

   Toto je priestor na zdôraznenie relevantnosti témy a vytvorenie záväzku/akčného plánu. Cieľom je priviesť žiačky a žiakov k domýšľaniu dôsledkov a dať im možnosť prejsť od uvedomenia k praktickému uplatneniu svojich nadobudnutých postojov a presvedčení. Taktiež môže byť cieľom aj aktivizácia skupiny a iniciovanie konkrétnych zmien/krokov.

POZNÁMKY A POSTREHY OD AUTORSKÉHO TÍMU:

- Aktivity v príručke sú založené na princípoch participatívneho vzdelávania, ktoré aktívne angažuje žiačky a žiakov. Jeho forma a obsah sa odvíja primárne od ich potrieb (A. Rogers).
- Pri vedení aktivít používajte našu príručku ako pomôcku, a nie ako neomylný manuál na dosiahnutie zaručeného úspechu. Prispôsobte si aktivity a námety Vášmu kontextu, Vašim žiačkam a žiakom, ako aj iným okolnostiam.
- Väčšina navrhovaných 45-minútových aktivít má oveľa väčší účinok, ak sa ich trvanie predĺži na dve vyučovacie hodiny za sebou. Budete sa môcť venovať dosahovaniu všetkých stanovených cieľov dôkladnejšie a bez časového stresu. Ak takúto možnosť nemáte, dbajte na správne načasovanie aktivity, snažte sa neplytvať časom na iné záležitosti počas hodiny, a hlavne za žiadnych okolností nevynechajte poslednú a najdôležitejšiu fázu aktivity – reflexiu.
- Pre Vašu lepšiu orientáciu v kľúčových pojmoch, ktoré súvisia s témami globálneho vzdelávania, slúži Krátky slovník k témam globálneho vzdelávania, ktorý nájdete na konci tejto príručky. V prípade ďalších nejasností a neznámych pojmov konzultujte webové portály a publikácie, ktoré sa venujú globálnemu (rozvojovému) vzdelávaniu.
- Pokiaľ si aktivita vyžaduje prehratie videa/piesne/iného vstupu z internetu (predovšetkým youtube) priamo na hodine, odporúčame stiahnuť si daný súbor ešte pred hodinou a púšťať ho (z dôvodu výpadkov internetového pripojenia) priamo z počítača. Uľahčíte si tak manipuláciu s videami a klipmi z dlhodobého hľadiska. Na internete existuje mnoho voľne stiahnuteľných programov, ktoré slúžia na tento účel, napríklad **„Orbit Downloader“**. Viac informácií o tom, ako sťahovať videá z youtube nájdete napríklad tu: *http://www.endy.sk/najlepsie/ako-stahovat-videa-z-youtube/.*
- Pri rozdeľovaní žiačok a žiakov do skupín dbajte na požiadavky udané v opise danej aktivity. Používajte techniky, ktoré rozprúdia dynamiku v skupine, ale zároveň nenarušia priebeh aktivity (hlavne prílišným pohybom, hlukom, či značným ukrátením času). Ako pomôcku uvádzame zopár našich prakticky overených nápadov na vytváranie skupín:

TECHNIKY NA VYTVÁRANIE SKUPÍN

Náhodné rozdelenie *(nezáleží na prerozdelení žiačok a žiakov)*

Molekuly

Vhodná technika pre fyzické stimulovanie žiačok a žiakov pred aktivitami, kde sa vyžaduje mentálne sústredenie. Žiačky a žiakov vyzvite, aby sa rozmiestnili vo voľnom priestore (v triede alebo na chodbe), kde majú možnosť pobehovať bez rizika zranenia. Vysvetlite im, že si vyskúšate simuláciu Brownovho pohybu (nechajte ich vysvetliť, ak vedia z fyziky, čo je to Brownov pohyb), pri ktorom sa atómy v priestore pohybujú chaoticky a rýchlosťou závisiacou od teploty prostredia. Keď žiačky a žiaci počas pohybu začujú jednociferné číslo, ich úlohou je rýchlo sa zhromaždiť do skupín v ohlásenom počte a vytvoriť tak molekulu. Vyskúšajte opakovať tento proces 3 – 4 razy za sebou, až kým neohlásite taký počet atómov v molekulách, ktorý vyhovuje želanej veľkosti skupiny.

(Pozor na prílišné „rozjašenie“ žiakov, a tiež na časovú náročnosť tejto techniky – pozn. od editorky)

Šnúra

Zvoľte si túto techniku v prípade, že potrebujete, aby sa rozdeľovanie dialo potichu a bez Vašej aktívnej prítomnosti. Žiačkam a žiakom zadajte úlohu, aby sa mlčky zoradili vedľa seba podľa nejakého (ideálne zábavného) kritéria od jedného extrému po druhý (napr. podľa veľkosti nohy, dĺžky ramena, farby vlasov). Na záver skontrolujte správnosť ich zoradenia sa a rozdeľte susediace žiačky a žiakov do skupín podľa potrebného počtu.

Rockeri

Pre tiché, dynamické a zábavné rozdelenie žiačok a žiakov do skupín je táto technika ideálna. Pripravte si papieriky s heslami, ktoré charakterizujú funkcie členiek a členov rockovej skupiny (alebo iného zoskupenia), ako napríklad: bicie, gitara, basová gitara, klávesy, spev. Každá rocková skupina musí mať obsadené všetky hudobné pozície, a preto si pripravte počet kartičiek s jednotlivými heslami podľa toho, koľko skupín potrebujete (ak napríklad 5, z každého druhu si pripravte 5 kópií). Rozdajte papieriky a inštruujte žiačky a žiakov, nech sa po prečítaní svojho lístočka odmlčia a predstavujú svoju funkciu v rámci hudobnej skupiny už len pantomimicky. Ich úlohou bude čo najrýchlejšie sformovať úplné rockové skupiny.

Úmyselné rozdelenie *(záleží na prerozdelení žiačok a žiakov)*

Škála

Táto technika je vhodná, ak potrebujete žiačky a žiakov zoskupiť do náhodných, ale názorovo rozmanitých skupín. Pripravte si dva plagáty vo formáte A4 s nápismi „áno“ a „nie“ a každý z nich prilepte na opačný koniec miestnosti (napr. do dvoch protiľahlých rohov). Požiadajte žiačky a žiakov, aby sa postavili na pomyselnej čiare medzi „áno“ a „nie“ na také miesto, ktoré najlepšie vyjadruje ich postoj k položenej (ideálne vtipnej, kontroverznej alebo absurdnej) otázke. Podľa potreby zastúpenia názorovej rozmanitosti v rámci skupín, zostavte skupiny buď názorovo rovnaké (susediace žiačky a žiaci) alebo názorovo pomiešané (žiačkam a žiakom priraďte postupne čísla 1,2,3,4... a nechajte ich vytvoriť skupinu 1, skupinu 2, atď.).

Farebné nálepky

Využite túto techniku, ak potrebujete žiačky a žiakov rozdeliť do skupín podľa Vášho úmyslu a v tichej atmosfére. Pripravte si nálepky/lepiace papieriky v toľkých farbách, koľko skupín potrebujete vytvoriť (možno tiež použiť iba jednu farbu a viacero nakreslených symbolov). Podľa kritéria, aké si zvolíte (rovnováha dievčat a chlapcov v skupinách, atď.) nalepte žiačkam a žiakom nálepky na chrbát tak, aby nikto nevidel svoju farbu/symbol. Úlohou žiačok a žiakov je v tichosti zostaviť skupiny podľa spoločnej farby/symbolu. Kľúčom k úspešnému splneniu tejto úlohy je spolupráca pri zostavovaní skupín. Žiačky a žiaci si najskôr musia uvedomiť, že iba na základe vzájomnej pomoci môžu zistiť, ku ktorej skupine prináležia.

Puzzle

Prostredníctvom tejto techniky rozdelíte žiačky a žiakov do skupín rýchlo a s ohľadom na Vaše preferencie. Pripravte si toľko pohľadníc (obrázkov, plagátov, komiksových kresieb...), koľko potrebujete skupín. Každú pohľadnicu rozstrihajte na taký počet kusov, ktorý korešponduje s množstvom členiek a členov v rámci jednej skupiny. Na začiatku hodiny požiadajte žiačky a žiakov, aby sa postavili do kruhu a so zavretými očami nastavili ruku, do ktorej im vložíte jeden z ústrižkov podľa Vášho uváženia. Po rozdaní všetkých ústrižkov môžu žiačky a žiaci otvoriť oči a začať hľadať svoj budúci tím, ktorý zdieľa časti jednej a tej iste pohľadnice.

GEOGRAFIA

Mária Nogová
Garantka pracovnej skupiny k predmetu geografia

Ako si predstavujete geografiu? Je geografia opis Zeme? Je to len predmet, ktorý je v učebnom pláne školy?

Ja si geografiu predstavujem ako dámu, ktorá už dávno nie je len opisovačka Zeme. Je podstatne staršia, avšak stále je veľmi všímavá, pozorná a rada vám vysvetlí, čo všetko, a najmä prečo sa na Zemi deje. Pozná vyčíňanie sopiek, vody, veterných búrok, ľadovcov, sucha. Vie, ako ovplyvňujú život ľudí na Zemi, ktorí náhle zostanú bez domova, bez úrody, bez možnosti ďalšej existencie v danej oblasti. Zaujíma sa o to, čo krásne a užitočné sa ľuďom podarilo vybudovať, aké majú starosti, v čom sa líšia, a v čom sú si podobní. Je šťastná, keď sa ľuďom darí, keď môžu veľa cestovať, spoznávať nové oblasti, nových ľudí. Je nešťastná, keď vidí ako veľa ľudí trpí hladom, pretože sa narodili v nepriaznivých oblastiach alebo žijú v zlých podmienkach, napríklad bez slobody a vlastných práv. Všíma si aj to, ako začínajú byť ľudia pyšní na to, že využívajú prírodu pre svoje zisky.

Prostredníctvom tejto metodickej príručky nás naša dáma Geografia učí vnímať javy na Zemi aj z iného pohľadu. Z pohľadu vzájomne prepojených javov a aktivít na celej zemeguli, ktoré sú princípom globálneho vzdelávania. Môžeme si ju predstaviť s glóbusom a knihou. Glóbus preto, aby sme si všetky javy, ktoré sa na zemeguli dejú, vedeli spojiť s konkrétnym miestom a videli vzájomné vzťahy, a knihu na to, aby sme sa učili cez príbehy. Prečo cez príbehy? Zážitkovosť a netradičné námety vyučovacích hodín sú spôsobom ako vzbudiť u žiačok a žiakov zvedavosť a záujem o dianie, a tak sa poľahky niečo naučiť.

Každá aktivita aj námet v tejto príručke zahŕňajú tak učivo geografie ako aj vzdelávania. Sú spracované ako príbehy, prostredníctvom ktorých si uvedomíme, koľko vzájomných vzťahov nás obklopuje, len keď budeme mať otvorené oči a chuť učiť sa zo života.

Mária Nogová

1.) Prežijeme?

45

Ročník: **5. ročník ZŠ**

Tematický celok: Typy krajín

Téma GV: Životné prostredie

Čas: 45 minút

Pomôcky: krepový papier, kartičky, na ktoré si žiaci budú písať, či predstavujú strom, zviera alebo ľudí, farebná šnúra, v prípade potreby príloha

Pozn.: Táto hra je vhodná ako aktivita do vonkajšieho terénu

Ciele:

- uvedomiť si príčiny a dôsledky prírodných javov a ich vplyv na život na zemi
- posilniť schopnosť analyzovať situáciu a zhodnotiť aj okolnosti, ktoré môžu pomôcť pri riešení prekážok
- podporiť diskusiu o faktoroch ovplyvňujúcich životné prostredie
- naučiť sa orientovať na mape

Postup:

Evokácia – 10 minút

10

1 Vyzvite žiačky a žiakov, aby si predstavili triedu ako svet. Spolu vyznačte šnúrou rovník a na znázornenie jednotlivých kontinentov použite krepový papier. Ak ste vonku, so šnúrou môžete vyznačiť hranice kontinentov (krepový papier znázorňuje pôdu – položíte ho na zem). Zem by mala byť dostatočne veľká, aby sa na ňu zmestili všetky žiačky a žiaci. Vytvorte však priestor, v ktorom nebude veľa miesta na pohyb. Žiačky a žiaci by mali na svete stáť blízko vedľa seba. Krepovým papierom označte len kontinenty, nie oceány. Medzi kontinentmi môže byť voľný priestor, prípadne ho znázornite modrým krepovým papierom.

2 Rozdeľte žiačky a žiakov tak, aby každý predstavoval strom, zviera alebo človeka, pričom ľudí bude v skupine najviac. Ak máte napríklad v triede 30 žiačok a žiakov, 18 z nich môžu predstavovať ľudí. Svoju rolu si všetci zaznačia na papierik a prilepia ho na seba. Každá žiačka a každý žiak má len jedno označenie, to znamená, že je buď stromom, zvieraťom alebo človekom.

3 Rozmiestnite žiačky a žiakov na kontinenty tak, aby to najmä pri ľuďoch zodpovedalo rozdeleniu populácie na svete (teda najviac žiačok a žiakov bude v Ázii, najmenej v Austrálii). Zvieratá môžete umiestniť na taký kontinent, na ktorom ľudia od nich najviac závisia (napr. Afrika). Stromy môžu tiež zodpovedať realite (napr. ich väčšia koncentrácia je v oblasti amazonského dažďového pralesa).

Uvedomenie – 25 minút

25

Začnite príbehom:

4 *„Tisíce rokov stromy, zvieratá aj ľudia žili vo vzájomnom spolužití. Avšak ľudia si stále viac a viac začali podmaňovať prírodu. Zo začiatku len toľko, koľko potrebovali, a tak sa krajina dokázala vrátiť do svojej pôvodnej podoby. Ale ich ničenie prírody silnelo a už to nebolo len kvôli tomu, aby*

prežili, oni chceli stále viac a viac. Do čistej prírody zasiahol človek. Napríklad v oblasti amazonského pralesa sa začala ťažba nerastných surovín a lesy sa začali vyklčovať. Čo sa stane?“

5 Z oblasti amazonského pralesa odíde niekoľko žiačok a žiakov s označením strom. Odtrhnite kúsok papiera v oblasti Brazílie, pričom ľudia sa musia na papieri posunúť.

6 Pokračujte v príbehu:
„Následkom globálneho otepľovania zažíva svet každoročné suchá. Nedávno vypuklo obrovské sucho vo východnej Afrike. Zvieratá, ktoré nemali dostatok potravy, umierali. A ľudia už nemohli žiť na svojom území. Boli závislí na dobytku a úrodnej pôde. Čo sa stane?“

7 Zvieratá odídu preč. Odtrhnite kus papiera z oblasti východnej Afriky, pričom ľudia sa musia posunúť na zvyšnom papieri.

8 Pokračujte v príbehu:
„Zem postihli zemetrasenia, ktoré vyvolali obrovskú vlnu cunami. Jej následkom umierali ľudia, časť krajiny ostala zničená. Čo sa stane?“

9 Časť ľudí, stromov aj zvierat odíde z papiera. Odtrhnite časť papiera v oblasti južnej Ázie.

10 Pokračujte v príbehu:
„V dôsledku sucha na severe Afriky si ľudia začali hľadať nové domovy. Vybrali sa do bohatších krajín Európy. Nazývame to environmentálna migrácia. Čo sa stane?“

11 Časť žiakov z Afriky sa presunie do Európy.

12 Pokračujte v príbehu:
„Dochádza k znečisteniu atmosféry dôsledkom dopravy, skleníkový efekt spôsobuje zvýšenie teploty o 2 – 3 stupne Celzia, ľadovce sa topia, hladina vody stúpa, kontinenty sa zmenšujú....“
Čo sa stane?

13 Odíde niekoľko stromov a zvierat. Ľudia sa musia posunúť. Znova krepový papier zmenšite na všetkých kontinentoch.

14 Môžete pokračovať, až kým sa žiačky a žiaci na papieri neudržia. Môžete využiť aktuálne udalosti vo svete. Ako príklad ponúkame pomôcku v prílohe.

Reflexia – 10 minút

10

Po skončení aktivity diskutujte:

- Čo sa stalo počas hry? Ako ste sa pritom cítili?
- Aké boli príčiny toho, že priestor sa neustále zmenšoval? Vedela sa príroda – zvieratá, stromy prispôsobiť človeku?
- Aké dôsledky globálneho otepľovania a znečistenia životného prostredia ste počas hry sledovali? Vymenujte ich.
- Čo, resp. kto spôsobil najviac škôd v prírode?
- Čo by pomohlo prírode, resp. jednotlivým krajinám, aby sa tieto udalosti neopakovali?
- Čo môžete odteraz robiť inak vy?

Príloha

Prírodné katastrofy

Zemetrasenie v Ázii

December 2006

Najviac zemetrasením a ničivými vlnami postihnutými krajinami sú Indonézia, južná India, Srí Lanka, Thajsko. V krajinách bol preto vyhlásený Deň národnej katastrofy. Ľudia prišli o svojich príbuzných, o svoje príbytky a iný majetok. Nutné boli dodávky pitnej vody, základných potravín, liekov, benzínu.

Kigali - dve zemetrasenia v Rwande a v susednom Kongu

Február 2008

Zemetrasenia si vyžiadali najmenej 39 obetí vrátane ľudí, na ktorých sa zrútil kostol. Takmer 400 ľudí bolo zranených. Oblasti zasiahnuté zemetrasením tak nie sú už ďalej vhodné pre využívanie človekom.

Zemetrasenie v Čile

Február 2010

Silné zemetrasenie s magnitúdou 8,8 zasiahlo južné pobrežie Čile. Počet hlásených obetí je podľa oficiálnych zdrojov 525, pričom 25 ľudí ostalo nezvestných a približne 9 % populácie stratilo svoje domovy. Zemetrasenie vyvolalo aj cunami, a zároveň zlikvidovalo veľké plochy pôdy vhodnej pre život ľudí.

Zemetrasenie a cunami v Japonsku

Marec 2011

Zemetrasenie vyvolalo 10-metrovú vlnu cunami, ktorá zmietla všetko, čo jej stálo v ceste. Domy a automobily boli zaplavené, úrodnú pôdu zaliala voda a bahno. Následkom výbuchu v jadrovej elektrárni Fukušima bola zlikvidovaná pôda, rastlinstvo, ovzdušie a prostredie nevyhnutné pre život ľudí.

Zemetrasenie v okolí pobrežia Spojených štátov a Mexika

August 2011

Niekoľko hodín po tom ako neďaleko hraníc oboch krajín zaznamenali v nedeľu silné zemetrasenie, prírodný živel pripravil o život niekoľko ľudí, zničil viaceré budovy a cesty, a spôsobil výpadky dodávok elektrickej energie.

Vyklčovanie Amazonského pralesa

jún 2011

Nemecká pobočka Svetového fondu na ochranu prírody (WWF) uviedla, že celkovo 310 štvorcových kilometrov amazonského dažďového pralesa v Brazílii nelegálne vyklčovali drevorubači iba počas júna. Hoci nelegálna ťažba je azda najšokujúcejším spôsobom procesu odlesňovania, je len jednou z hrozieb pre amazonské dažďové pralesy. Proces odlesňovania vyplývajúci z premeny lesov na poľnohospodársku pôdu a pastviny je výrazný predovšetkým v Peru a Brazílii.

Skleníkový efekt

Mimoriadna členitosť územia SR zhoršuje prirodzený rozptyl škodlivín v ovzduší. Priemysel umiestnený v údoliach a kotlinách s častým bezvetrím a teplotnými inverziami spôsobil celý rad lokálnych problémov. Poloha v strede kontinentu je príčinou, že SR patrí medzi štáty najviac postihované diaľkovým prenosom škodlivín a kyslými zrážkami. V celej strednej Európe sa pozoruje veľkoplošné poškodzovanie lesných ekosystémov (znižovanie hornej hranice lesa na Slovensku je v niektorých prípadoch až o 30 m za rok).

Kyslé dažde

Kyslé dažde taktiež niektoré toxické prvky (ako sú hliník, meď a ortuť) robia rozpustnejšími, čím sa tieto škodliviny ľahšie dostavajú do ľudského organizmu. Podľa správy Amerického úradu pre technologický audit spôsobujú kyslé dažde v USA približne 50 tisíc úmrtí ročne. Jedným z najvýznamnejších problémov spojených s kyslými dažďami je, že veľmi ľahko a rýchlo prenášajú kontamináciu z oblasti zdroja znečistenia do oblastí, kde žiadne emisie nie sú. Vysoké komíny elektrární a tovární majú zabezpečiť, aby sa znečistenie nedostavovalo do okolitých miest, ale bolo rozptýlené v atmosfére. Keď sú tieto škodliviny absorbované vzdušnou vlhkosťou, okysľujú ju a následne sa dostávajú do ovzdušia, kde sú súčasťou oblakov. Oblaky sú unášané vetrom a kyslé dažde sa tak dostavajú do veľmi vzdialených oblasti od zdroja. Zvlášť dramatickým príkladom je Nórsko, ktorého energetické zdroje sú prevažne čisté, pretože má dostatok vodnej energie, ale i napriek tomu sú nórske vody a lesy ohrozované znečistením zo západnej a strednej Európy.

2.) Život nie je rozprávka alebo Kto je pánom zeme?

45

Ročník: **5. ročník ZŠ**

Tematický celok: Cestujeme a spoznávame našu Zem

Téma GV: Životné prostredie

Čas: 45 minút

Pomôcky: kartičky s osobitne napísanými kľúčovými slovami (ktoré nájdete vyznačené hrubým písmom v rámci Prílohy 2), vytlačené/vystrihnuté obrázky zvierat z rozprávky, text rozprávky Veterný kráľ (v Prílohe 1, prípadne v učebnici Literárna výchova pre 5. ročník ZŠ na str. 15), 1 kópia Prílohy 2 a 3 pre Vás, dataprojektor, notebook, mapa sveta *Typy prírodnej krajiny* , kópie mapy sveta formátu A4 pre dvojice žiačok a žiakov, do ktorých sa dá vpisovať

Poznámka: Všetky pomôcky okrem mapy sveta môžete vynechať, pokiaľ máte k dispozícii interaktívnu tabuľu.

Ciele:

- naučiť sa charakterizovať geografické javy v krajine a ich vzťahy
- uvedomiť si rozhodujúce postavenie človeka v krajine, jeho možnosti kladne a záporne meniť krajinu a prispôsobovať ju svojim potrebám
- pochopiť vzájomnú prepojenosť a súvislosti medzi jednotlivými zložkami krajiny, a tak vnímať problémy životného prostredia
- naučiť sa argumentovať, hľadať súvislosti v javoch týkajúcich sa životného prostredia

Postup:

Evokácia – 5 minút

5

1 Vytvorte v triede príjemné prostredie. Môžete si sadnúť do kruhu na stoličkách alebo aj na zem.

2 Na jednu polovicu magnetickej tabule pripnite vopred pripravené kartičky s nápismi.

3 Začnite hodinu otázkami pre žiačky a žiakov:

- Ako sa začína väčšina rozprávok?
- Prečo každá rozprávka začína slovami: Kde bolo – tam bolo..., Za 7 horami - 7 dolami..., Tam, kde sa piesok lial a voda sypala... Je predstava takejto krajiny reálna?
- V čom spočíva základný princíp rozprávky? (dobro zvíťazí nad zlom)

Uvedomenie – 30 minút

30

4 Rozdajte žiačkam a žiakom text z Prílohy 1 a povedzte im, že si budete čítať rozprávku Veterný kráľ tak, akoby sa odohrávala v reálnej krajine.

5 Začnite čítať rozprávku výrazne a pútavo. Text rozprávky môžete premietnuť aj cez dataprojektor. Na oživenie môžete vyzvať deti, aby sa pri čítaní striedali.

6 Do čítania rozprávky vstupujte pokynom STOP, tak ako to je uvedené v Prílohe 1. Pri jednotlivých zastaveniach STOP postupujte podľa inštrukcií uvedených v Prílohe 2.
Pozn. Je nutné sledovať čas a flexibilne sa rozhodnúť pre výber tém, o ktorých chcete so žiačkami a žiakmi diskutovať.

7 Vždy po uhádnutí kľúčového slova z magnetickej tabule odložte dané slovo na druhú stranu tabule.

8 Pri STOP 1, 7, 8 (hurikán, topenie ľadovcov a znečistenie oceánov) využite reálne udalosti a diskutujte o nich so žiačkami a žiakmi. Ako pomôcky vám poslúžia odkazy na videá a webové stránky alebo Príloha 3, kde sa dozviete viac. Ak vám na konci hodiny – po reflexii zvýši čas, môžete premietnuť krátku ukážku, alebo si prečítať nejaký vopred pripravený zaujímavý článok z internetu.

Reflexia – 10 minút

10

Diskutujte so žiačkami a žiakmi pomocou otázok:

- Ako sa vám páčila takto prepracovaná rozprávka a prečo?
- V rozprávke bol Veterný kráľ záporný hrdina a kráľovič kladný. Je v reálnom živote človek tiež tým kladným hrdinom?
- Koho v reálnom svete zobrazuje Veterný kráľ? Koho kráľovič?
- Má človek právo takto zasahovať a meniť krajinu všade, kam vstúpi? Ako by ste konali vy?
- Ktoré typy prírodnej krajiny sme precestovali? Ktorý typ sme nenavštívili a prečo?
- Mohol kráľovič cestovať aj inak? Navrhnite inú trasu a aké nástrahy by tam na neho alebo na prírodu číhali.
- Čo všetko by sa zmenilo, ak by sa vybral kráľovič na juh (východ, západ,...)?
- Ako ovplyvnili jeho cestu prírodné javy, ktoré ho stretli?
- Aké sú dôsledky týchto javov v reálnom živote? Ako prispieva k týmto javom človek?
- Aké spôsoby ochrany životného prostredia poznáte?

tip od autorského tímu

Zastavenia, resp. STOP môžete riešiť aj zadaním geografickej polohy. Podľa vyspelosti triedy môžu žiačky a žiaci pracovať v skupinách a pripravovať rôzne verzie smerov cesty, a potom navzájom porovnávať a hľadať optimálne riešenie. Na motiváciu tiež môžete použiť reálne zábery z ničivých tornád, hurikánov, topenia ľadovcov a podobne.

- http://www.youtube.com/watch?v=RVle2i38rg4&feature=related (Florida – tornádo)
- alebo http://www.youtube.com/watch?v=-3vb_AKvc4I&feature=related (hurikán Katrina)
- http://sk.wikipedia.org/wiki/RMS_Titanic
- http://www.cas.sk/clanok/162403/ropna-skvrna-v-mexickom-zalive-uz-ohrozuje-louisianu.html

Príloha 1 *(pre žiačky a žiakov)*

Rozprávka - Veterný kráľ

Žil kedysi kráľ, ktorý mal jedného syna a jednu dcéru. Jedného dňa, práve keď sa kráľ s dcérou prevážal v koči, zafučal vietor a princezná bola preč. **STOP 1** Zabedákal kráľ a rozbehol sa princeznú hľadať. Lenže darmo behal sem i tam, po princeznej akoby sa zľahla zem. No kráľovič, ktorému tiež nebolo ľahko pri srdci, utešuje otca: „Neplačte, otec, nenariekajte. Idem si sestru hľadať ešte ja.“ Kráľ sa potešil, požehnal syna a ten sa vybral cez vŕšky a doliny, po rudných, kamenistých cestách. **STOP 2** No darmo chodil, márne sa vypytoval, po jeho sestre nebolo ani chýru, ani slychu. Ako tak chodí horami - dolami, keď tu príde k jednému jazeru, kde sa čľapkal kŕdeľ kačiek. Kráľovič si zložil z pleca luk, napol tetivu a namieril na tú najväčšiu z nich. Tá však na neho volá: “Nestrieľaj ma, lebo viem, čo nevieš ty! Tvoja sestra je v zámku Veterného kráľa.“ A uletela preč. Predtým však ešte zvolá: „Raz ti budem na porúdzi!“ **STOP 3** Ide kráľovič ďalej a odrazu natrafí na veľké mravenisko a len tak z ničoho nič pichne do neho palicou. Mravce sa zahmýrili a ten s najväčšími krídlami mu vraví:“ Prečo chceš búrať, čo si nestaval? Ak sme ti v ceste, obíď nás sprava!“ **STOP 4** Kráľovič teda urobil, ako mu mravec povedal. Mravec vraví: “Raz ti budem na porúdzi.“ Kráľovič sa iba pousmial a vybral sa ďalej. Odrazu vojde do húštiny. **STOP 5** Prediera sa, prediera, a keď si už neborák myslel, že odtiaľ nevyjde, zbadal úzky chodníček. Zamieril k nemu, no v ceste mu stojí suchý peň plný včiel. Kráľovič vytiahol šabľu, že ho rozrúbe, v tom vyletí včelia kráľovná a vraví mu:“ Nerúb, čo nie je tvoje. Ak ti stojíme v ceste, obíď nás zľava. Raz ti budeme na porúdzi!“ Odrazu mal kráľovič pred sebou holý vŕšok s vysokým zámkom. Strhol sa však víchor, ktorý mu búšil do pŕs, metal ho zo strany na stranu, až ho sfúkol na zem ako lístie v jeseni. **STOP 6** Kráľovič sa už chcel vrátiť domov, ale v tom si spomenul na sestru a dral sa ďalej nahor. Keď sa dostal k bráne, začal na ňu búchať, kým sa nedostal až k Veternému kráľovi. „Prišiel som si po sestru“, povedal. “Tu som vládcom ja, nie ty!“ odsekol Veterný kráľ a oči mu potemneli. Potom vzal kráľoviča na morský breh, stiahol si z ruky prsteň, hodil do mora a povedal: “Ak mi ho do rána donesieš, sestra je tvoja, ak nie, odídeš bez nej.“ Kráľ sa rozrehotal a odišiel. Kráľovič vošiel do mora, a keď ho už začala voda zalievať, zakrúžila nad ním tá kačka, čo jej daroval život, a vraví mu: “Netráp sa, pospi si, ja ti ten prsteň prinesiem.“ A naozaj, prsteň mu kačka priniesla. **STOP 7** V tom priletí Veterný kráľ a zafučí na mladého kráľoviča, aby mu ukázal ten prsteň. Keď mu ho kráľovič odovzdá, kráľ povie: “No dobre teda, ale ešte si nevyhral!“ A vyviedol kráľoviča na najvyššiu vežu v zámku. Tam rozviazal vrece s makom a rozsypal ho na všetky strany sveta. „Keď mi mak do rána pozbieraš, odídeš aj so sestrou, ak nie, ostanete tu obaja navždy!“ Kráľovič zmeravel, no v tom, kde sa vezme - tu sa vezme, zjaví sa pred ním okrídlený mravec a vraví: “Ľahni si, do rána budeš mať všetok mak pokope!“ A vskutku. **STOP 8** Ráno vraví Veterný kráľ: “Dobre, bratku, keď si ty taký súci chlap, sestra je tvoja. Ale musíš ju spoznať medzi dvanástimi paničkami.“ „Čo by som to bol za brata, keby som nepoznal svoju sestru!“ A veselo kráčal. Lenže tam ho čakalo 12 navlas rovnakých dievčat a všetky naňho volali: „Vitaj, braček, vitaj!“ No v tom priletí včela, ktorá mu sľúbila pomoc a šepne mu: “Na ktorú si sadnem, tá je tvoja sestra.“ **STOP 9** A tak sa aj stalo. Kráľovič pristúpil k nej, objal ju a vraví: “Táto je moja sestra!“ „Tak je,“ s nevôľou prikývol Kráľ vetrov. “Vezmi si ju a choďte zbohom.“ Nedali sa tí dvaja dlho vynukovať, chytili sa za ruky, a vydali sa domov k svojmu užialenému otcovi. **STOP 10**

Príloha 2 *(pre učiteľa/učiteľku)*

Inštrukcie pri jednotlivých zastaveniach:

STOP 1 Dajte žiačkam a žiakom úlohu, aby navrhli geopolohu začiatku príbehu, a to na mieste, kde by mohlo byť tak veterno, až by mohlo odfúknuť človeka. Naveďte ich k tomu, aby medzi kartičkami na tabuli našli kľúčové slová, ktoré sa týkajú tejto časti príbehu (**hurikán a poloha Florida / Lousiana**) Úlohou žiačok a žiakov bude vyznačiť si uhádnutú geopolohu v mapkách, pričom jedna žiačka alebo žiak ju vyznačí aj na nástennej mape.
Následne môžete začať krátku diskusiu (3-5 min.) o hurikáne Katrina (informácie nájdete v Prílohe 3).

STOP 2 Otázky na ďalšie kľúčové slová: Akým smerom išiel? Aké pohorie musel prekonať? Aký dopravný prostriedok s najmenšou spotrebou paliva by ste mu odporučili a prečo? (**sever, Pobrežná nížina, Apalačské vrchy**)
Ďalej postupujte tak ako pri STOP 1.

STOP 3 Otázka na kľúčové slovo: Ktoré je najbližšie jazero? (Erijské alebo Michiganské)
Pokračujte otázkou: V akom type prírodnej krajiny sa nachádzame? Aké iné druhy zvierat by sa tu mohli vyskytovať, a ktoré zviera by mohlo kráľovičovi pomôcť? Čo alebo kto by ich mohol ohrozovať a ako? (**sídla**)
Ďalej postupujte tak ako pri STOP 1.

STOP 4 Otázka na kľúčové slová: Prečo kráľovič pichol do mraveniska? Aké všetky zložky prírody človek v bežnom živote ovplyvňuje a narúša svojou činnosťou? (**pôda, voda, živočích, rastlina, vzduch, horniny**)
Tu môžete začať krátku diskusiu o tom, ako zásahy človeka menia prírodnú krajinu a aké v tom možno vidieť pozitíva a aké negatíva.

STOP 5 Otázka na kľúčové slovo: Ak putoval kráľovič stále na sever, čo mohlo byť tou húštinou, na ktorú natrafil? Aký typ krajiny? (**krajina lesov mierneho pásma**)

STOP 6 Otázka na kľúčové slovo: Kde sa mohol ocitnúť, ak predpokladáme, že vietor bol silný, fúkal mu do prs, a ten holý vŕšok bol ľad a sneh na najväčšom ostrove sveta? (**Grónsko**)

STOP 7 Otázka na kľúčové slovo: K akému moru mohol kráľ zaviesť kráľoviča? (**Labradorské**)
Ktorý iný vodný živočích mohol v tomto mori kráľovičovi pomôcť? Aké výhody by mal oproti kačke? (**topenie ľadovcov**)

STOP 8 Otázka na kľúčové slovo: Predstavte si, že by kráľ rozsypal do mora odpadky. Čo by tým mohol spôsobiť? (**znečistenie oceánov**). Tu môžete so žiačkami a žiakmi diskutovať o ropnej havárii v Mexickom zálive (informácie nájdete v Prílohe 3)

STOP 9 Otázka na kľúčové slová: Mohla by v Grónsku žiť napríklad včela? Ak nie, aký iný živočích by mohol kráľovičovi pomôcť? (**polárny medveď, krab, orol, tuleň, sob**)
Môžete so žiačkami a žiakmi rozviť diskusiu o tom, prečo včela nemôže prežiť v Grónsku a aké všetky druhy zvierat sa ešte v Grónsku vyskytujú (informácie nájdete na internete).

STOP 10 Otázka na kľúčové slovo: Ako sa čo najrýchlejšie mohli dostať domov bez použitia benzínu? Existujú iné možnosti prepravy? Aké formy prepravy sú podľa vás najekologickejšie a prečo? (**vzdušný balón, bicykel**)
Pri tejto otázke môžete žiačkam a žiakom nechať priestor na vymýšľanie nových kľúčových slov – podľa toho, ako odpovedali na posledné otázky.

Príloha 3

Kľúčové slová a ich pozadie

Hurikán Katrina (zdroj: internet)

Hurikán Katrina bol tropický cyklón, ktorý 29. augusta 2005 spôsobil enormné škody na juhovýchode USA, dokonca aj prelomením hrádzí pri meste New Orleans, ktoré spôsobilo zaplavenie takmer celého územia mesta. Zasiahnuté boli štáty Florida, Louisiana (najmä oblasť New Orleans), Mississippi, Alabama a Georgia. Jeden milión ľudí ostal bez domova. Hurikán sa považuje za jednu z najničivejších katastrof v dejinách USA. Vznikol 24. augusta nad Bahamami. Spočiatku sa presúval na severozápad, potom sa mimo bežných očakávaní stočil na juhozápad. 27. augusta prešiel ponad južný cíp Floridy a ocitol sa nad otvorenými vodami Mexického zálivu. Hurikán rýchlo naberal na sile a postupne dosiahol až najvyšší 5. stupeň škály intenzity. Nárazy vetra vo vnútri hurikánu dosahovali rýchlosť vyše 400 km/h. Hurikán znovu nabral severný smer a pomaly sa blížil k ústiu rieky Mississippi. Vyše 1,3 milióna ľudí v očakávaní katastrofy pobrežné územie opustilo, najmä v rámci nútenej evakuácie mesta New Orleans a okolia 28. augusta. Asi 20 000 – 60 000 ľudí v New Orleans, ktorých sa nepodarilo evakuovať, bolo umiestnených v budove Louisiana Superdome. V momente dosiahnutia pevniny, t. j. 29. augusta, sila hurikánu dosahovala už len tretí stupeň – ale aj to stačilo na vzdutie hladiny mora a jeho preliatie do New Orleans. S naďalej klesajúcou intenzitou hurikán pokračoval na sever, 31. augusta dosiahol Welsville v štáte New York a 1. septembra zanikol. Pri New Orleans, ktorý z veľkej časti leží pod hladinou mora, hurikánom spôsobené vlny prelomili dve hrádze, čo spôsobilo, že voda z jazera Pontchartrain neustále prúdila do mesta (1. septembra bolo zatopených 80% územia mesta). Začiatkom septembra bolo už hlásené, že ľudia umiestnení v Louisiana Superdome postupne umierajú, a že v jeho okolí boli zapálené ohne.

Záchranu ľudí v oblasti skomplikoval popri záplave územia aj výpadok prúdu, pitnej vody a ostatného zásobovania, ako aj rabovanie a útoky na záchranné tímy. Hurikán spôsobil aj výpadok amerických vrtných ostrovov v Mexickom zálive, ktoré produkujú vyše ¼ amerických zásob ropy. Následkom toho sa enormne zvýšila cena ropy na trhoch na viac ako 70 dolárov/barel.

Za posledné desaťročie klesol počet obyvateľov v New Orleans, v štáte Louisiana, až o tretinu. Hlavným dôvodom masového odchodu bol pravdepodobne katastrofálny hurikán Katrina, ktorý zasiahol mesto v roku 2005. V súčasnosti žije v meste asi 344-tisíc obyvateľov, pričom v roku 2010 to bolo až 485-tisíc. Silný hurikán prinútil k úteku najmenej 200-tisíc obyvateľov. Mnohé rodiny boli premiestnené do provizórnych táborov v Louisiane, Texase či Mississippi. Nikto zatiaľ nevie, čo sa s bývalými obyvateľmi stalo alebo kde skončili. Pred Katrinou tvorilo mesto značné afroamerické zastúpenie, ktoré dosahovalo takmer 67 percent. Pri aktuálnom sčítaní však kleslo na 60 percent, to znamená, že z mesta odišlo takmer 120-tisíc černochov. Oveľa viac ako afroamerická klesla belošská populácia. Tá sa scvrkla až o tretinu. Nárast naopak zaznamenala hispánska komunita. Išlo predovšetkým o pracovníkov, ktorí sa do mesta presťahovali,

aby zrekonštruovali mesto. V meste žije o 60-tisíc menej detí ako v roku 2000, čo predstavuje pokles o 44 percent. Mesto muselo prijať mnohé významné kroky, ktoré boli potrebné na prilákanie nových prisťahovalcov, pretože mesto New Orleans pomaly vymieralo.

Ropná havária v Mexickom zálive (zdroj: internet)

Ekologická katastrofa v Mexickom zálive vypukla 20. apríla 2010 výbuchom vrtnej plošiny Deepwater Horizon pri juhovýchodnom pobreží Louisiany, ktorá sa po niekoľkohodinovom požiari potopila. Pri havárii zahynulo 11 pracovníkov a do mora uniklo približne 4,9 milióna barelov (800 miliónov litrov) ropy. Škvrna zasiahla pobrežia Louisiany, Alabamy, Mississippi, Floridy a Texasu. Podľa ekológov sa Mexický záliv a jeho pobrežie budú spamätávať z následkov katastrofy ešte niekoľko rokov. Experti BP (British Petrol) testujú bezmála sedem ton vážiaci zvon, ktorý by mal odsávať ropu, ktorá po havárii jedného z ich vrtov dosiaľ uniká do Mexického zálivu. Unavené a zničené zostanú poškodené ekosystémy. Ropná spoločnosť British Petrol najala tisíce ľudí, aby na plážach, ktoré záliv obklopujú, zlikvidovali aspoň to, čo je viditeľné. Obyvatelia Lousiany majú strach o svoje živobytie. Zničená príroda sa ale s katastrofou len tak nevyrovná. Ropa prešla do najrôznejších migračných foriem – je viditeľná v podobe ropných škvŕn, vyskytuje sa v emulziách ako ropa vo vode alebo voda v rope, býva rozpustená a absorbovaná vo vodných suspenziách a sedimentoch dna či akumulovaná živými organizmami. Vedci za pomoci batyskafu vypozorovali 16 kilometrov dlhú a 90 metrov širokú škvrnu plávajúcu pod hladinou. Leží v hĺbke 1300 metrov. Nikto dosiaľ nevie, či je jediná, alebo či sa okrem tejto škvrny vo vodách zálivu vyskytujú ešte ďalšie. Podľa vypracovaných modelov, by okrem amerických brehov mohol byť ropnou haváriou v Mexickom zálive ohrozený aj starý kontinent. „Tých modelov je šesť a výpočty každého z nich poukazujú na to, že ropa má migrovať za hranice Mexického zálivu. Teoreticky by potom mohla byť zachytená Golfským prúdom a doputovať až do Európy. Ani jeden z vypočítaných modelov ale nehovorí, kedy by sa tak malo stať. Vymretím sú ohrozené menej odolné a málopočetné živočíšne a rastlinné druhy. Priamo ohrozené sú potom morské vtáky, ktoré majú v močiaroch – teraz plných ropy – svoje hniezdiská. Dôsledky katastrofy takého meradla sa môžu prejavovať celé desaťročia (expertka na prírodné vedy Kalininová).

Námety

Puzzle

Odporúčaný ročník: **5. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Pamiatky UNESCO

Téma GV: Multikulturalizmus

Hlavný cieľ: Podporiť chápanie kultúrnej rôznorodosti, vážiť si kultúrne a historické hodnoty v rôznych ľudských kultúrach.

Stručný opis: Aktivitu je vhodné realizovať v učebni s prístupom na internet. Pripravte si sadu nastrihaných obrázkov so známymi lokalitami UNESCO, ktoré majú žiačky a žiaci poskladať ako puzzle. Sady obrázkov budú mať tematické zameranie – náboženské stavby. Pripravte sady tak, aby jednotlivé stavby zastupovali čo najviac svetových náboženstiev. Žiačky a žiaci sú rozdelení do skupín (po 2-4). Každá zo skupín má po zložení obrázku získať z doplnkových zdrojov (internet, doplnková literatúra a pod.) ďalšie informácie o vybranej lokalite UNESCO. Po poskladaní všetkých obrázkov každá skupina stručne opíše lokalitu ostatným žiačkam a žiakom (krajina, obdobie vzniku, autor, zaujímavosti, náboženstvo a pod.).

Po „odhalení pamiatok“ vyriešte v rámci skupín úlohy typu:

- Ktoré z týchto náboženských stavieb by sme mohli nájsť aj na Slovensku? A ktoré nie? Vysvetlite, prečo niektoré náboženstvá na Slovensku nemajú svoje stavby.
- Ktoré miesta/objekty sú k Slovensku najbližšie? Ktoré miesta/objekty sú od Slovenska najvzdialenejšie? Čím sa tieto stavby líšia?

Cesty objaviteľov

Odporúčaný ročník: **5. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Objavitelia

Téma GV: Ľudské práva

Hlavný cieľ: Pochopiť zodpovednosť konania človeka a zodpovednosť za svoje konanie a za svet, ktorý týmto konaním ovplyvňujeme.

Stručný opis: Rozdeľte žiačky a žiakov na dve skupiny.

- Zadajte jednej skupine, aby napísali pozitívnu tlačovú správu o objavení Ameriky Kolumbom. Použite slová v zátvorke! (svetový obchod, nové produkty, multikultúra, nové poznatky, nerastné suroviny)
- Drujek skupine zadajte, aby napísali negatívnu tlačovú správu. (vykorisťovanie domorodých národov, otroctvo, nespravodlivý obchod, vojny)

Po prečítaní tlačových správ nasleduje tlačová konferencia, kde si žiačky a žiaci môžu vymeniť svoje názory. Do mapy sveta zakreslite cestu objaviteľov.

Vcíťme sa do kože iných!

Odporúčaný ročník: **5. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Svetadiely, kontinenty

Téma GV: Globálna previazanosť

Hlavný cieľ: Uvedomiť si globálnu previazanosť a súvislosť medzi miestnym, regionálnym a medzinárodným dianím.

Stručný opis: Žiačky a žiaci vytvoria v triede mapu sveta (môžu si pomôcť špagátom a vytvoriť jednotlivé kontinenty na zemi, prípadne vystrihnúť jednotlivé kontinenty z veľkých kusov papiera a tieto položiť na zem). Následne pomenujú kontinenty. Žiačkam a žiakom sú kladené otázky, podľa ktorých sa postavia na jeden z kontinentov. Otázky by mali súvisieť s globálnou previazanosťou našej krajiny a daného kontinentu. Otázky sformulujte podľa úrovne vedomostí svojej triedy. Po každom umiestnení na kontinent povie vyučujúca/vyučujúci správnu odpoveď.

Príklady otázok:

- Na ktorom kontinente sa ťaží minerál, bez ktorého by nefungovali naše mobily ani laptopy? (80 % koltánu sa ťaží v Demokratickej republike Kongo, v Afrike.)
- Na ktorom kontinente sa pestuje najviac kakaa, z ktorého sa vyrába čokoláda? (70% kakaa sa pestuje v západnej Afrike.)
- Na akom kontinente je najväčší nárast počtu mobilných telefónov? (Ázia)

Komiks

Odporúčaný ročník: **5. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Najkrajšie miesta na Zemi, ktoré vytvoril človek

Téma GV: Globálne problémy

Hlavný cieľ: Uvedomiť si vplyv chudoby na život ľudí, posilniť solidaritu s ľuďmi žijúcimi v ťažkých podmienkach.

Stručný opis: Triedu rozdeľte do skupín. Premietnite/ukážte celej triede dve fotografie. Jednou je fotografia modrej mešity Hazrat Ali v meste Mazar e Šarif v Afganistane a druhou je fotografia chlapca z Kábulu.

Úlohou každej skupiny bude:

- Určiť, o akú stavbu ide (skupinám to vopred neprezraďte) a v akej krajine sa nachádza.
- Vytvoriť príbeh chlapca tak, aby súvisel so stavbou na fotografii – čo robí, aký má život, ako vyzerá jeho bežný deň.

Poznámka: Obrázok mešity nájdete, ak do vyhľadávača zadáte Hazrat Ali mosque. Obrázok chlapca nájdete pod číslom 5 v Obrázkovej prílohe ku príručke Aktívne Globálne školy. Príbeh chlapca nájdete v metodickej príručke „Aktívne globálne školy", na strane 75 v informačnej časti (príručky si môžete stiahnuť na www.clovekvohrozeni.sk/metodicke-prirucky).

3.) Príbeh kindervajca

45

Ročník: **6. ročník ZŠ**

Tematický celok: Amerika

Téma: Geografia Ameriky

Téma GV: Globálne problémy, nespravodlivý obchod

Čas: 45 minút

Pomôcky: pracovný list/text zadania úlohy, mapa Ameriky, farebný papier alebo alobal, farbičky/fixky, nožnice, prázdne obaly z jogurtov, písacie potreby, kúsky čokolády alebo cukríky, hračky z kindervajíčok alebo ich náhrada, fiktívne peniaze čoko (žiaci ich môžu vyrobiť napríklad na hodine výtvarnej výchovy)

Ciele:

- uvedomiť si princípy a aktérov svetového obchodu
- naučiť sa rýchlo a správne rozhodovať
- pochopiť kultúrne a sociálne aspekty ovplyvňujúce životnú úroveň človeka
- orientovať sa na mape Ameriky a získať prehľad o rozmiestnení priemyselnej výroby

Postup:

Evokácia – 10 minút

10

1 Začnite príbehom o kindervajci: Je to výrobok, ktorý rozveseľuje deti, ale pomáha im aj s predstavivosťou a rozvíjaním manuálnych zručností podľa návodu. Prvé Kindervajce sa vyrobilo v Taliansku. Má aj svoju webovú stránku, http://www.kindersurprise.cz/cz/, kde sa dozviete všetky zaujímavosti. Záujem vyrábať kindervajcia má veľa firiem, nakoľko sú stále obľúbené u detí. Najviac ich vždy láka prekvapenie, ktoré sa v ňom ukrýva.

2 Pokračujte fiktívnym príbehom: Samozrejme, že podnikatelia aj z iných štátoch uvažujú vyrábať kindervajcia. Minule volal strýko Fredy, že by rád vyrábal kindervajcia v Amerike. Obrátil sa na 6. B, keďže sa učia o Amerike, kde by mohol takúto pochúťku vyrobiť, a či by mu s tým nepomohli. Uvažuje o výrobe v mestách Boston a Rio de Janeiro, ale chce si vybrať len jedno. Ktoré mesto je lepšie na výrobu kindervajíčok? Je potrebné uvažovať o možnostiach odberu, ale aj o cene za dopravu.

3 Spolu so žiačkami a žiakmi vymenujte, čo všetko je potrebné pri výrobe kindervajca. Aký materiál sa používa a z čoho sa daný materiál vyrába? Ako pomôcka môže poslúžiť jedno kindervajce.

Pozn. Obal kindervajca je vyrobený z hliníka, na jeho výrobu je potrebný bauxit a veľké množstvo vody. Čokoláda sa vyrába z cukru, mlieka a kakaa. Plastový obal sa vyrába z ropy, v ňom je ukrytá hračka spolu s návodom ako ju zložiť. Hračka vo vnútri je vyrobená tiež z plastu, ktorý je vyrobený z ropy. Výrobok ešte obsahuje aj návod z papiera.

Uvedomenie – 25 minút

25

4 Vyznačte v triede dve oblasti, z ktorých jedna bude Boston, a druhá Rio de Janeiro.

5 Rozdeľte žiačky a žiakov do niekoľkých skupín (približne 8 až 10) podľa nasledujúceho kľúča:

- 2 skupiny výrobcov (jedna z Bostonu, druhá z Rio de Janeiro)
- 2 skupiny nákupcov (Boston a Rio de Janeiro)
- 2 až 3 skupiny predajcov (voľne sa pohybujúce)
- 2 až 3 skupiny obchodníkov (voľne sa pohybujúce)

6 Rozdajte všetkým opis úloh, ktoré si vylosovali alebo ktoré ste im pridelili (opisy úloh nájdete v Prílohe 1)

7 Vysvetlite žiačkam a žiakom priebeh hry a požiadajte ich, aby sa premiestnili do svojej časti triedy podľa toho, ktorú oblasť reprezentujú: Ocitli sme sa v dvoch rôznych oblastiach Ameriky, kde sa skúšobne vyrábajú kindervajíčka: v meste Boston a Rio de Janeiro. Každá oblasť má svojich výrobcov, ktorí vyrábajú kindervajíčka zo surovín, ktoré nakupujú od nákupcov. Nákupcovia získavajú suroviny od predajcov. Konečným odberateľom sú obchodníci, ktorí nakupujú hotové kindervajíčka od výrobcov. Každá skupina chce čo najviac znásobiť svoj zisk, takže výrobcovia tlačia na nákupcov, aby nakupovali čo najlacnejšie, a pritom chcú predávať hotové kindervajíčka tak, aby mali obe spriatelené skupiny (nákupcovia a výrobcovia) čo najväčší zisk.

8 Každá skupina dostane fiktívne peniaze čoko (okrem výrobcov, ktorí dostanú peniaze až po predaji obchodníkom). Skupiny predajcov a nákupcov dostanú tabuľku nákupných cien výrobkov a dopravy (Príloha 2).

9 Skupina predajcov dostane komponenty/suroviny na výrobu kindervajíčok, ktoré sú vymenované v pomôckach. Každý predajca by mal ideálne dostať jeden druh suroviny, s ktorou bude obchodovať.

10 Nechajte žiačky a žiakov, nech si po prečítaní svojich úloh dohodnú v skupine taktiku a začnú hrať hru tak, aby čo najviac znásobili svoj zisk – v podobe čokopeňazí. Dozerajte na priebeh hry a poraďte žiačkam a žiakom, ak budú potrebovať Vašu pomoc.

11 Keď budete vidieť, že hra stagnuje, alebo naopak, že sa príliš rozbehla – ukončite ju. Stačí nechať žiačky a žiakov hrať približne 15 minút, aby sa vžili do toho, ako funguje svetový obchod. Po prerušení hry prejdite k reflexii.

Reflexia – 10 minút

10

12 Po skončení aktivity nasleduje diskusia:

- Ako ste sa cítili vo svojej úlohe? Páčila sa vám alebo nie? Vymenili by ste ju za inú úlohu? Prečo?
- Ste spokojní/spokojné so svojim ziskom? Podarilo sa vám splniť svoje poslanie?
- Vedeli by ste nájsť podobnosť medzi touto hrou a skutočným životom? Vedeli ste o tom, že takto podobne funguje svetový obchod?
- Prečo je taký veľký rozdiel medzi nákupnými a obchodnými cenami výrobkov?
- Je rozdelenie takýchto úloh vo svetovom obchode spravodlivé? Prečo áno, prečo nie?
- K čomu smeruje úsilie o nákup čo najlacnejších surovín? Kam väčšina obchodných spoločností umiestňuje výrobu a odkiaľ dovážajú suroviny, aby mali čo najväčší zisk?
- Čo znamenajú pojmy „offshoring“, „outsourcing“, spravodlivejší obchod a fair trade?
- Aký vplyv na svetový obchod máme my ako spotrebitelia? Môžeme zmeniť tento kolobeh? Ako?

Príloha 1 - Opis jednotlivých úloh

VÝROBCOVIA - Úlohou výrobcov je zabezpečiť dostatočný počet výrobkov, ktoré budú predávať obchodníkom. Kindervajcia výrobcovia vyrábajú tak, že do jogurtového obalu vložia kúsok čokolády, hračku a papierový návod, a potom to celé zabalia do alobalu/papiera. Komponenty/suroviny, ktoré k výrobe potrebujú získať prostredníctvom svojich nákupcov sú teda: vonkajší hliníkový obal, vnútorný plastový obal, čokoláda, hračka, papierový návod. Výrobcovia priamo komunikujú iba so svojimi nákupcami, od ktorých berú tovar na výrobu kindervajíčok, a s obchodníkmi, ktorým predávajú hotové kindervajcia za čo najvýhodnejšiu cenu. Výrobcovia inštruujú nákupcov v priebehu hry o tom, čo pre nich majú nakupovať.

NÁKUPCOVIA - Nákupcovia budú nakupovať komponenty/suroviny od predajcov za fiktívne peniaze čoko. Nákupcovia sa vždy musia rozhodnúť, ktorý ponúkaný tovar kúpia. Aby mali čo najväčší zisk, rozhodujú sa väčšinou pre lacnejší tovar a musia uvažovať aj o doprave. Nie vždy je však lacnejší výrobok výhodnejší... Zakúpený tovar odovzdávajú výrobcom, ktorí z neho vyrobia kindervajíčko. Snažia sa na každom výrobku zarobiť spolu s výrobcami, teda cena za komponenty na jedno vajíčko by mala byť nižšia ako cena, za ktorú hotový produkt predávajú výrobcovia. O taktike, čo nakupovať, sa v priebehu hry radia so svojimi výrobcami, pričom ceny komponentov a dopravy nájdu v tabuľke predajných cien surovín a dopravy.

PREDAJCOVIA - Predajcovia ponúkajú komponenty/suroviny za čo najvyššiu cenu nákupcom tak, aby zarobili čo najviac. Môžu odkazovať na kvalitu výrobku (napríklad, že čokoláda z Bogoty je síce drahšia, ale kvalitnejšia a podobne). Ceny svojich surovín nájdu v tabuľke nákupných cien surovín a dopravy.

OBCHODNÍCI - Obchodníci chcú kupovať iba také kindervajcia, ktoré budú spĺňať ich požadované kritériá čo najvyššej kvality (kindervajíčko je úplné len vtedy, ak obsahuje všetky zložky: vonkajší hliníkový obal, vnútorný plastový obal, čokoládu, hračku, papierový návod) a čo najlepšej ceny. Vyjednávajú iba s výrobcami.

Príloha 2

Materiál a mesto výrobcu	Cena	Doprava do Bostonu	Doprava do Rio de Janeiro
Plastové vajíčko / Los Angeles	6 čoko	1 čoko	2 čoko
Plastové vajíčko / Mexico City	8 čoko	2 čoko	1 čoko
Čokoláda / Bogota	5 čoko	2 čoko	1 čoko
Čokoláda / Chicago	3 čoko	2 čoko	3 čoko
Papier s tlačou / New York	1 čoko	1 čoko	2 čoko
Papier s tlačou / Dallas	1 čoko	1 čoko	1 čoko
Obal hliníkový / Detroit	3 čoko	2 čoko	1 čoko
Obal hliníkový / Buenos Aires	4 čoko	2 čoko	1 čoko
Hračka / Philadelphia	15 čoko	1 čoko	1 čoko
Hračka / Brasilia	15 čoko	2 čoko	1 čoko

Tabuľka nákupných cien surovín a dopravy

4.) Vylúčení?

45

Ročník: **6. ročník ZŠ**
Tematický celok: Amerika
Téma: Obyvateľstvo Ameriky
Téma GRV: Globálne problémy
Čas: 45 minút
Pomôcky: nastrihané kartičky z Prílohy – pre každú skupinu jedna, nastrihané 3 tajničky z Pracovného listu, mapa, atlas, počítačová miestnosť s prístupom na internet

Ciele:
- dokázať vysvetliť pojem favela, geto, slum
- zmeniť stereotypy a rozvíjať toleranciu voči iným národom a sociálne slabším skupinám
- analyzovať príčiny a dôsledky problémov v sociálne vylúčených komunitách
- naučiť sa geografické pojmy súvisiace s Amerikou
- naučiť sa vyhľadávať informácie na internete
- pracovať s mapou alebo atlasom

Postup:

Evokácia – 10 minút

10

1 Rozdeľte žiačky a žiakov do troch skupín a každej rozdajte jednu z troch tajničiek. Úlohou je vyriešiť ich a pokúsiť sa vysvetliť slovo, ktoré je výsledkom. Pracujú pritom s atlasom, prípadne s internetom. Každá skupina predstaví svoj výsledok.
Pozn. Tajničky si pred začiatkom hodiny upravte do tabuliek tak, ako to nájdete v Pracovnom liste. Tajničky si môžete upraviť podľa preberaného učiva.

2 Po skončení práce dajte žiačkam a žiakom možnosť, aby vysvetlili kľúčové slová tajničky. Oboznámte ich s tým, že na dnešnej hodine budú diskutovať o živote detí v týchto miestach.

Uvedomenie – 25 minút

25

3 Rozdeľte žiačky a žiakov do 4 skupín (techniky rozdeľovania do skupín nájdete v úvode metodickej príručky).

4 Každá skupina dostane do rúk jednu z kartičiek z Prílohy. Ich úlohou bude prečítať si o svojom živote. Na každej kartičke budú pre žiačky a žiakov otázky a úlohy. Úlohou každej skupiny bude po prečítaní odpovedať na otázky a úlohy a prezentovať výsledok práce zvyšným skupinám.

5 Po skončení práce v skupinách, každá prezentuje výsledok ostatným skupinám. Úlohy a otázky môžete doplniť, prípadne vynechať podľa náročnosti a času.

Reflexia – 10 minút

10

6 So žiačkami a žiakmi diskutujte pomocou otázok:
- Bolo pre vás ťažké vcítiť sa do role postavy, ktorú ste predstavovali? Ak nie, prečo?
- Čo mali spoločné tieto príbehy?

- V čom sú podobné všetky 4 prostredia? Aké problémy majú spoločné a v čom sú rozdielne?
- Aké prekážky musia prekonávať všetky 4 postavy?
- Čo je potrebné, aby chlapci a dievčatá urobili, aby sa ich život zmenil?
- Vedeli by ste si predstaviť takto žiť?
- Myslíte si, že tieto postavy sa vo svojom živote stretávajú s diskrimináciou? Ak áno, v akej forme?
- Ako by ste charakterizovali pojmy favela, slum či geto?
- Čo je príčinou vzniku týchto sociálne vylúčených komunít?
- Videli ste filmy, či dokumenty o týchto oblastiach?
- Poznáte niekoho, kto tam pracuje?
- Aké sú možnosti pomoci týmto deťom?

Príloha

Favela v Rio de Janeiro

Volám sa Enrico a vo favele v Riu de Janeiru som sa už narodil. Moji rodičia prišli do mesta s vidinou získania práce, ale nepodarilo sa. Ako žijeme? Tak náš dom, teda izba, má štyri steny a posteľ. S kamarátmi veľmi radi hrávame futbal. Na ihrisko však chodíme ďalej, pretože naše domy sú postavené na strmých úbočiach. Inde miesto nebolo. Môjho otca najviac trápi problém s pitnou vodou. Častokrát nám praská potrubie, ktoré nám znečistí pitnú vodu. Okrem toho je v našej štvrti veľká kriminalita. Skoro na každej ulici sa predávajú drogy, časté sú zrážky medzi miestnymi gangmi a políciou. Ja však nesmútim, teším sa z futbalu s kamarátmi. Chcel by som byť slávnym futbalistom.

Úlohy a otázky pre skupinu:

- Aké prekážky môže mať Enrico pri dosahovaní svojho cieľa?
- Kto žije vo favele? K čomu by ste prirovnali život vo favele?
- Skúste na internete nájsť pozitívny príklad brazílskeho futbalistu, ktorý sa vypracoval z favely do národného tímu. Predstavte jeho príbeh zvyšným skupinám.

Geto v USA

Volám sa Josh a žijem v štvrti na okraji New Yorku. Mal som troch súrodencov. Môjho brata zastrelili pri prestrelke v meste. S kamarátmi sa zaplietol do pouličnej bitky s iným gangom. V noci je u nása veľmi nebezpečné vychádzať von. Tak som sa stal najstarším ja. Musím sa postarať o mladších súrodencov. Mama pracuje celé dni a a často aj v noci. Do školy chodím len ak musím. Nudí ma to tam. Na čo mi to bude? Ja už viem, čo chcem robiť. Baví ma hudba. Rap, to je moje. Vyjadrovať svoje pocity prostredníctvom hudby, to je môj štýl.

Úlohy a otázky pre skupinu:

- Poznáte raperov, ktorí vyrastali v gete? Ak áno, skúste vyhľadať hudobný videoklip, ktorý predstavíte zvyšným skupinám. Preložte text. O čom je?
- S akými problémami sa najčastejšie stretávajú ľudia žijúci v gete? Popíšte tieto problémy.
- Poznáte filmy, ktoré popisujú situáciu v gete? Aké, o čom sú?

Slum v Afrike

Volám sa Upendo, mám 14 rokov a žijem v druhom najväčšom slume na svete Kibera v Keni. Keď som bola malá, pamätám si, ako sme sa so súrodencami hrali vonku. Boli to krásne časy. Zrazu sa však všetko zmenilo. Nechápala som prečo. Ocitli sme sa s bratom na ulici. Ako nám to mohli rodičia urobiť? Neskôr som pochopila, že nemali peniaze na to, aby sa o nás postarali. Potulovali sme sa dlhé noci a dni po uliciach mesta. Po pár týždňoch sa však veci zmenili. Na ulici nás našli dobrí ľudia a odvtedy pomáhame u nich v dome. A každé ráno chodíme pracovať aj na trh, aby sme aj my niečím prispeli. Vo voľnom čase sa zapájame do projektov organizácií, hráme futbal a fotíme. Nie sme síce s rodinou, ale aspoň máme strechu nad hlavou a teplé jedlo.

Úlohy a otázky pre skupinu:

- Navštívte webovú stránku www.mysakenya.org
- Čomu sa venuje táto organizácia, popíšte jej aktivity. Ako tieto aktivity pomáhajú miestnym deťom?
- Aké sú najčastejšie problémy detí v slume?

Osada na Slovensku

Volám sa Emo a žijem v rómskej osade v blízkosti Stropkova. Napriek skromný podmienkam, v ktorých vyrastám, mám veľký záujem o vzdelávanie. Baví ma štúdium jazykov. Učím sa angličtinu, nemčinu a francúzštinu. Mojím snom je vyštudovať na vysokej škole prekladateľstvo a tlmočníctvo alebo psychológiu. Moja kamarátka Anička mi v jednej televíznej relácii vysnívala vzdelávanie v angličtine. To som ešte netušil, že sa dostanem priamo do New Yorku. Pomáhal som v jednom hoteli. Vítal som hostí, nosil batožinu. O pár týždňov ma čaká ďalší pobyt.

Úlohy a otázky pre skupinu:

Tento príbeh je reálny. Skúste vyhľadať tohto chlapca (vystúpil v relácii Modré z neba)

- Aké sú najčastejšie problémy ľudí žijúcich v rómskych osadách?
- Skúste nájsť úspešné projekty pre Rómov, ktoré robia naše organizácie. Tip – môžete sa pozrieť na stránky organizácií Člověk v tísni – Slovensko alebo Nadácia Milana Šimečku.
- Poznáte rómske osobnosti na Slovensku? Vymenujte aspoň tri (napr. zo Superstar a podobne).

Pracovný list

Tajničky

A

1						F											
2					K												
3	O																
4					Y												
5				H													
6			K														

polostrov na JV USA

rozlohou najväčší štát Ameriky

Jamajka je

najstarší nár. park v Amerike

filmové ateliéry v USA

ostrov v Karibiku

B

1				N									
2				W									
3						P							
4							T						
5				M									
6	L												

vodopády medzi USA a Kanadou

hlavné mesto USA

štát v Južnej Amerike

mesto v Kanade

Buenos Aires je____

polostrov v Severnej Amerike

C

1				S								
2		G										
3	K											
4				M								

mesto v Brazílii

ostrovy pri Amerike, ktorými prechádza rovník

štát v Južnej Amerike

rieka vlievajúca sa do Mississippi

Riešenia:

A

1						F	L	O	R	I	D	A					
2					K	A	N	A	D	A							
3	O	S	T	R	O	V											
4					Y	E	L	L	O	W	S	T	O	N	S	K	Ý
5				H	O	L	L	Y	W	O	O	D					
6			K	U	B	A											

B

1				N	I	A	G	A	R	S	K	É	
2				W	A	S	H	I	N	G	T	O	N
3						P	E	R	U				
4							T	O	R	O	N	T	O
5				M	E	S	T	O					
6	L	A	B	R	A	D	O	R	S	K	Ý		

C

1				S	A	O		P	A	U	L	O
2		G	A	L	A	P	Á	G	Y			
3	K	O	L	U	M	B	I	A				
4				M	I	S	O	U	R	I		

Námety

Ja som sa rozhodol

Odporúčaný ročník: **6. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Amerika, regionálna geografia, opakovanie (námet môže byť použitý v 6.-9. ročníku po prispôsobení na daný región/kontinent)

Téma GV: Globálna previazanosť

Hlavný cieľ: Uvedomiť si a zhodnotiť, ako sa nás dotýkajú záležitosti iných kontinentov.

Stručný opis: Po skončení tematického celku z regionálnej geografie majú žiačky a žiaci získať určitý obraz o svete. Často vypláva na povrch otázka: „A načo mi to bude?" Aby si dokázali na túto otázku odpovedať, nechajte ich samých vybrať si, čo ich počas „návštevy" príslušného kontinentu zaujalo. To ich podnieti k samostatnému vyhľadaniu si nových informácií. Po skončení celku Amerika sa môžete zastaviť pri kakaovníkoch a uvažovať, ako súvisia so Slovenskom. Žiačky a žiaci zisťujú, ako sa kakaové bôby, vypestované v Južnej Amerike, dostanú až na náš stôl v podobe čokolády. Zisťujú tiež ich cestu, medzistupne produkcie a podobne.

Vyzvite skupiny, aby si vybrali podobné príklady spájajúce náš každodenný život a americký kontinent. Rozdeľte triedu do skupín, pričom úlohou každej z nich bude nájsť jeden príklad. Výsledky zachyťte na plagáte alebo nástenke.

Poznámka: Námet môže byť použitý aj ako projekt (prípadne aj v iných ročníkoch vo viacerých triedach – celoškolský projekt), ale objekty vyberajte tak, aby mali súvislosť so Slovenskom. V takomto prípade môžete pripraviť informačné tabule a interaktívny stánok (napríklad o čokoláde).

Príbehy

Odporúčaný ročník: **6. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Obyvateľstvo Ameriky

Téma GV: Ľudské práva

Hlavný cieľ: Rozvíjať kritické myslenie – kritický prístup k informáciám a schopnosť kritického úsudku a informovaného rozhodovania.

Stručný opis: Prečítajte žiačkam a žiakom nasledujúce príbehy o rôznych skupinách ľudí. Na základe geografických charakteristík určite, o ktorú oblasť ide a aké ľudské práva sú tu uplatňované, resp. porušované.

a) *„Kedysi nás žilo v dažďovom pralese azda jeden milión. Dnes nás ostalo 200 000. Väčšinou sme kočovní pestovatelia. Znamená to, že sa istý čas usadíme na jednom mieste, kde lovíme a pestujeme základné potraviny, potom sa sťahujeme ďalej. Týmto spôsobom sa vyčerpaná pôda regeneruje. Ohrozujú nás choroby, ako sú chrípka, osýpky, proti ktorým nie sme odolní, no nikto sa nestará, či sme zdraví"*. (Indiáni v Amazonskom pralese v Brazílii)

b) *„V noci sa bojíme vychádzať von kvôli obrovskej kriminalite. Bývame v najväčšej favele v obrovskom meste na pobreží Tichého oceána. V našej štvrti sa obchoduje s drogami a odohrávajú sa v nej pravidelné prestrelky medzi políciou a gangmi. Jediným únikom sa pre nás stáva deň na pláži Copacabana, kam chodíme predávať žuvačky turistom.”* (deti žijúce vo favelách v brazílskom meste Rio de Janeiro)

c) *„Ráno vstávame o siedmej a celý deň pracujeme na kávovej plantáži. Ešte nedávno sme pracovali 12 hodín denne za minimálnu mzdu. V súčasnosti pracujeme 8 hodín denne a zarábame dosť na to, aby sme naše deti mohli poslať do školy a sami si ušetrili na stavbu nového domu. Je to vďaka tomu, že majiteľ našej plantáže predáva kávové bôby európskej spoločnosti zameranej na priamy obchod. Preto suma, ktorú teraz za našu kávu dostaneme, je väčšia, ako keď sme kávu predávali veľkým spoločnostiam, ktoré museli platiť praženie, marketing, reklamu, dovoz, vývoz, dizajn kávy a podobne. Naša káva sa tak priamo dostáva do kaviarní v Európe.”* (pestovatelia kávy v Kolumbii)

Úlohy:

- Lokalizujte, kde sa príbeh odohráva.
- Akému typu ľudských práv sa venuje príbeh? Rozviňte diskusiu o dodržiavaní, resp. nedodržiavaní ľudských práv v týchto príbehoch.

Poznámka: Príbehy môžete vybrať aj z novinových článkov, či internetu. Snažte sa aj o pozitívne príbehy.

Fotografie

Odporúčaný ročník:	**6. ročník ZŠ**
Tematický celok / téma:	Geografia a obyvateľstvo Ameriky
Téma GV:	Multikulturalizmus
Hlavný cieľ:	Odbúravať stereotypy, formovať pozitívny prístup k ľudskej rôznorodosti.

Stručný opis: Žiačky a žiaci sú rozdelení do skupín (po 2-4). Každá skupina dostane časť obrázku, na ktorom sú ľudia v rôznych životných situáciách z rôznych krajín. Úlohou skupín je dokresliť obrázok podľa vlastných predstáv – ako podľa nich vyzerá celý obrázok. Po dokreslení obrázku skupiny prezentujú vlastné diela pred triedou. Po prezentáciách ukážte všetkým skupinám celý obrázok. Nasleduje diskusia o predstavách, ktoré viedli jednotlivé skupiny k vytvoreniu daných obrázkov, ako i o názoroch na skutočný obrázok.

Poznámka: Pokúste sa vybrať obrázky rôznych profesií, spoločenských vrstiev a krajín Ameriky. Žiačky a žiaci si tým lepšie uvedomia rozdiely a pestrosť amerického kontinentu. (napr. pestovateľ na kávovej plantáži, miliardár z Brazílie, dieťa z chudobného predmestia, indiánsky obyvateľ a pod.) Fotografie nájdete v časopisoch, prípadne na internete. Ako príklad uvádzame nasledovné fotografie:

Globálne otepľovanie

Odporúčaný ročník: **6. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Geografia Ameriky

Téma GV: Životné prostredie

Hlavný cieľ: Uvedomiť si zodpovednosť za životné prostredie v medzinárodnom meradle a sledovať, ako sa k celosvetovým problémom stavajú rôzne krajiny okrem Slovenska.

Stručný opis: Zopakujte si pojmy klíma, globálne otepľovanie. Spoločne si prečítajte niektorý z článkov o Kjótskom protokole na internete .
Kjótsky protokol je doplnok Rámcového dohovoru OSN o zmenách klímy (angl: United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC). Je to medzinárodná dohoda vyjednaná v súvislosti s globálnym otepľovaním. Krajiny, ktoré podpísali tento protokol, sa zaviazali znížiť produkciu plynov, ktoré narúšajú a znehodnocujú ovzdušie. Doteraz ho podpísalo 141 krajín sveta.

Rozdeľte žiačky a žiakov do skupín a každej skupine zadajte nasledujúce úlohy:

- Ktorá významná krajina nepodpísala Kjótsky protokol a prečo?
- Zostavte rebríček 20 najväčších znečisťovateľov (podľa vyprodukovaného CO2 v tonách). Koľko štátov z amerického kontinentu je v rebríčku? Aké sú v porovnaní s nimi výsledky Slovenska?
- Aký druh priemyslu prevláda v nasledujúcich krajinách – USA, Brazília, Mexiko, Kanada?
- Nájdite jeden príklad úspešných krokov na zníženie CO2 v niektorej z krajín amerického svetadielu.
- Nájdite základné argumenty pre a proti prijatiu Kjótskeho protokolu.

5.) Trápenie šéfredaktora

45

Ročník: 7. ročník ZŠ
Tematický celok: Ázia
Téma: Obyvateľstvo Ázie
Téma GV: Multikulturalizmus
Čas: 45 minút
Pomôcky: učebnica pre 7. ročník str. 68 – 71, atlas, kópia Pracovného listu s témami pre každú šéfredaktorskú skupinu, obrázok zo zemetrasenia v Japonsku

Ciele:

- naučiť sa charakterizovať situáciu v Ázii, problémy, ktoré vznikajú z politického alebo spoločenského hľadiska
- umiestniť jednotlivé správy do geografického prostredia
- získať informácie o kultúrnej pestrosti Ázie
- analyzovať dôležitosť politických a spoločenských udalostí

Postup:

Evokácia – 5 minút

5

1 Žiačkam a žiakom ukážte obrázok týkajúci sa nejakej významnej aktuálnej udalosti v Ázii. Opýtajte sa ich, o čom vypovedá? Ak by pracovali pre televíziu, ako by ste tento obrázok priblížili divákom?

Uvedomenie – 30 minút

30

2 Rozdeľte žiačky a žiakov do päťčlenných šéfredaktorských skupín (techniky na rozdeľovanie do skupín nájdete v úvode metodickej príručky). Vysvetlite im pravidlá hry:
Predstavte si, že ste šéfredaktorský tím spravodajstva verejnoprávnej televízie. V hlavnom vysielacom čase máte na starosti konečné rozhodnutie o výbere, štruktúre správ, poradí správ, ako aj o spôsobe ako budú vysielané. Máte na starosti spravodajstvo po 18.00 hodine, ktoré síce trvá len 5 minút, ale je vysoko sledované. Je to neľahká úloha, pretože sa snažíte držať princípov objektivity, nestrannosti, informovať o všetkom dôležitom, zabezpečovať právo diváka na informácie, a súčasne rešpektovať hodnoty spoločnosti. Každý deň sa nahromadí viac ako dvojnásobok šotov, ktoré sú pripravené na vysielanie. Každý šot trvá 20 sekúnd. Môžete uviesť 15 dvadsať sekundových šotov. Je však podmienkou, že z každej oblasti vyberiete minimálne jeden šot. Na výber máte tieto šoty a rozhodnite sa, ktoré z nich by ste zaradili a v akom poradí.

3 Rozdajte žiačkam a žiakom Pracovný list s názvami šotov. Ich úlohou je vybrať 15 správ. Majú na to 15 minút.

Reflexia – 10 minút

10

4 Diskutujte so žiačkami a žiakmi v spoločnom kruhu pomocou otázok:

- Ako ste sa cítili ako členky/členovia šéfredakcie? Riešili ste v tíme nejaké problémové situácie?
- Podľa čoho ste sa rozhodovali o dôležitosti správ?
- Ktoré zo situácií/titulkov sa podľa vás reálne stali? Ktoré situácie vás najviac prekvapili?
- Ktoré správy sa vám nezdajú dôležité? A prečo?
- Čo ste sa zo šotov dozvedeli o Ázii?
- Vymenujte aspoň tri spoločenské udalosti, ktoré majú podľa vás celosvetový význam. Prečo?
- Ktoré udalosti môžu ovplyvniť aj váš život a ktoré nie?

Pracovný list

1. Politické spravodajstvo

- Americký prezident na návšteve na juhu Afganistanu.
- Kurdom sa podarilo dohodnúť s Turkami.
- Obnovený vojenský konflikt medzi Indiou a Pakistanom.
- V Iraku sa pri bombovom útoku zranilo 10 civilistov.
- Pápež na návšteve po krajinách Arabského polostrova.
- Predstavitelia Libanonu a Izraela na spoločných rokovaniach.

2. Spoločenské spravodajstvo

- Veľká noc na Filipínach sa nesie v znamení bezproblémových osláv týchto sviatkov.
- V pásme Gazy doznievajú pokojné sviatočné dni.
- Z výskumov vyplýva: V Číne sa rodí viac chlapcov ako dievčat.
- Počet obyvateľov v Ázii stúpa.
- Britská speváčka Madonna zaspievala na koncerte v Singapure.
- Najstarší ľudia na planéte žijú v Ázii.

3. Regionálne spravodajstvo

- V Mongolsku tento týždeň prebieha projekt: Nájdi si kamaráta v Európe cez skype.
- Austrálski vysokoškolskí študenti pomáhajú s obnovou krajiny v Bangladéši.
- Smútočná farba Japoncov je biela.
- Indické dievčatá sa bránia – nepraktizujeme dohodnuté manželstvá.
- Víťazi projektu Otvorený svet na preberaní cien v Spojených arabských emirátoch.
- Najväčšiu reštauráciu otvorili v Kalkate. Má 7 poschodí so siedmimi miestnosťami a s kuchyňami z celého sveta.

6.) Revolúcia na sociálnych sieťach

45

Ročník: 7. ročník ZŠ

Tematický celok: Afrika a Ázia

Téma: Geografia, obyvateľstvo Afriky a Ázie

Téma GV: Multikulturalizmus

Čas: 45 minút

Pomôcky: kópie textu piesne Thawra (Pracovný list 1) do každej skupiny, nastrihané kópie Pracovného listu 2 pre každú skupinu, počítačová miestnosť s pripojením na internet, dataprojektor, tabuľa/flipchart

Ciele:

- analyzovať písaný text
- naučiť sa aktívne vyhľadávať informácie na internete
- prostredníctvom nových médií zistiť, čo bolo cieľom revolúcií v arabských krajinách severnej Afriky a blízkeho východu, a zistiť viac o týchto krajinách
- zistiť príčiny a dôsledky revolúcií v arabskom svete
- odbúrať stereotypy o arabských krajinách prostredníctvom spoznania mladej generácie v týchto krajinách

Postup:

Evokácia – 10 minút

10

1 Na úvod aktivity zapíšte na tabuľu alebo flipchartový papier typy sociálnych médií – facebook, youtube, twitter, blogy, myspace (žiačky a žiaci môžu doplniť ďalšie).

2 Vyzvite žiačky a žiakov, aby povedali príklady ľudskoprávnych kampaní či globálnych tém, o ktorých sa dozvedeli prostredníctvom internetu. Na tabuľu alebo flipchartový papier zapisujte všetky príspevky.
Žiačkam a žiakom pustite hudobnú ukážku z webovej stránky youtube (kľúčové slová Thawra Rayess Bek), priamy odkaz: http://www.youtube.com/watch?v=wohc3qyhcQQ

Uvedomenie – 25 minút

25

3 Opýtajte sa žiačok a žiakov, či vedia, o čom by pieseň mohla byť. V akom jazyku je pieseň? Nápady žiačok a žiakov zapisujte na tabuľu/flipchart a opýtajte sa ich, čo ich viedlo k tipom.

4 Rozdeľte žiačky a žiakov do max. päťčlenných skupín (techniky rozdeľovania do skupín nájdete v úvode metodickej príručky) a rozdajte každej skupine Pracovný list č.1.

5 Úlohou skupín je nájsť v texte alebo na internete odpovede na otázky uvedené v pracovnom liste pod textom piesne.

6 Po 10 minútach prácu v skupinách ukončite a vyzvite skupiny, aby striedavo odpovedali na otázky.

7 Po analýze textu vyzvite skupiny, aby sa prihlásili na svoje facebook-ové stránky. Rozdajte skupinám nastrihané kópie Pracovného listu č. 2.

8 Po 10 minútach práce v skupinách opäť vyzvite skupiny, aby striedavo odpovedali na otázky.

Reflexia – 10 minút

10

9 So žiačkami a žiakmi diskutujte:

- Akú rolu zohrávajú sociálne médiá v súčasnom svete? Aké sú ich pozitíva a negatíva?
- Akú predstavu ste mali o spomínaných arabských krajinách pred touto aktivitou? Ako zmenila váš pohľad? Čo máte spoločné s mladou generáciou v týchto krajinách?
- Aký je hlavný odkaz piesne Thawra? Prečo vznikli revolúcie v arabskom svete? Aké boli ich príčiny a aké ich hlavné ciele?
- Ako nás ovplyvňujú revolúcie v arabských krajinách?
- Akým spôsobom sa môžu využiť sociálne médiá v prospech ľudských práv a demokracie?

tip pre učiteľku

Po prezentovaní práce v skupinách a pri dostatku času môžete žiačkám a žiakom premietnuť video z nasledujúceho odkazu:

http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/Arab_Spring/SK/index.htm

Pod videom sú slovenské titulky.

Pracovný list 1

Text piesne: Thawra, autor Rayess Bek

Ľudia chcú zvrhnúť sektársky systém
Vy, čo stojíte na balkónoch, príďte dole
My, Vaši ľudia, tu stojíme
Zvrhnite konfesionalizmus,
zvrhnite spiatočníckych lídrov
Ľudia chcú zvrhnúť (sektársky) systém

Oni všetci podporujú sektárstvo
Kresťania aj moslimovia
Sekty sú na vzostupe
Niekedy sa cítim,
ako by Libanonský štát bol mojím nepriateľom
Ľudia chcú zvrhnúť (sektársky) systém

Chceme sekulárny a demokratický štát
A štát sociálnej spravodlivosti a rovnosti
Chceme spravodlivosť a dôstojný život
pre všetkých občanov
Chceme nižšie náklady na život
Chceme viac pracovných príležitostí
vo verejnej a súkromnej sfére
Chceme lepší sociálny štandard
Chceme zvrhnúť (sektársky) systém

Spolu s Lýbiou, Egyptom, Tuniskom,
Bahrajnom, Jemenom
Podporujeme všetkých ľudí
Ľudia chcú zvrhnúť (sektársky) systém
Nie konfesionalizmu

Sú tlupou zlodejov. Toto je krajina tyranov
Áno slobode a civilnému štátu
Revolúcia, Revolúcia, Revolúcia
30 rokov stačilo

Otázky na zodpovedanie:

- Z akej krajiny pochádza spevák Rayess Bek?
- K čomu alebo ku komu je pieseň kritická?
- V mene koho spieva spevák Rayess Bek?
- Aký systém kritizuje spevák? Zistite, čo znamená konfesionalizmus.
- Aké zlepšenia pre ľudí navrhuje skladba?
- Prečo sa táto skladba stala „hymnou“ pre ostatné arabské krajiny?
- Čo je to arabská jar?

Pracovný list 2

Pomocou kľúčovej frázy „We are all Khaled Said“ zistite odpovede na otázky:

- Kto bol Khaled Said? Kto je Wael Ghonim?
- Čo sa začalo 25. januára 2011? V akej krajine?
- Čo žiadali ľudia v tejto krajine? K akému porušovaniu ľudských práv tu dochádzalo?
- Aký politický systém prevládal v tejto krajine posledné roky?
- Aké sú posledné „statusy“ na tejto facebook-ovej stránke? O čom hovoria?
- Vyberte tri fotky alebo karikatúry z tejto stránky a skúste vysvetliť, čo znamenajú.

Námety

Iba ľudia

Odporúčaný ročník: **7. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Afrika - rastlinstvo a živočíšstvo (obyvateľstvo,opakovanie)

Téma GV: Globálne problémy, rozvojová spolupráca

Hlavný cieľ: Upriamiť pozornosť žiačok a žiakov na prepojenosť sveta a možnosti, ktoré máme pri pomoci chudobnejším krajinám.

Stručný opis: Lastovičky a iné hmyzožravé druhy vtákov prežijú leto v Európe a Severnej Amerike, ktoré sú približne v rovnakej zemepisnej šírke, keď je dosť potravy, a na zimu sa sťahujú do teplejších krajín. Existuje mapa migrácie týchto zvierat do afrických krajín. Žiačky a žiaci pomocou mapy sledujú, ktoré krajiny lastovička preletí. Zadajte im za úlohu, aby zistili čo najviac o problémoch daných krajín (nedostatok vzdelania, pitnej vody, porušovanie ľudských práv a podobne). Rozdeľte žiačky a žiakov do skupín a vyzvite ich, aby navrhli tri hmotné a tri nehmotné veci, ktoré by daným krajinám mohli pomôcť riešiť ich problémy. Vyzvite ich tiež, aby zistili čo najviac o danej krajine a navrhli tri veci, ktoré by nám z daných krajín mohli lastovičky priniesť späť na Slovensko, aby sa nám žilo lepšie.

Pomôcka: kniha Všeobecná encyklopédia pre mladých, Migrácia – str. 218

Čo ukrýva popmusic

Odporúčaný ročník: **7. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Afrika - obyvateľstvo

Téma GV: Ľudské práva

Hlavný cieľ: Uvedomiť si ľudsko-právne problémy súčasnej Afriky prostredníctvom súčasnej populárnej hudby.

Stručný opis: Vyzvite žiačky a žiakov, aby na domácu úlohu našli čo najviac hudobných klipov, ktoré sa vzťahujú k téme porušovania ľudských práv, demokracie, utečenectva, atď. v afrických krajinách. Na nasledujúcej hodine ich vyzvite, aby jednotlivé hudobné klipy prezentovali aj s vysvetlením, k čomu sa vzťahujú. Žiačkam a žiakom môžete určiť oblasti a rozdeliť ich do skupín, napr. jedna skupina bude hľadať klipy k oblasti Darfúru v Sudáne, druhá k oblasti severnej Afriky a nedávnych arabských revolúcií, či k oblasti subsaharskej Afriky.

Poznámka: Pri vyhľadávaní upozornite žiačky a žiakov, že kľúčové slová musia byť v angličtine. Napríklad pri vyhľadávaní hudby k Darfúru – „music Darfur“ alebo k arabským revolúciám – „Arabic revolutions music“ a podobne.

Krížovky

Odporúčaný ročník: **7. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Opakovanie Ázie

Téma GV: Globálna previazanosť

Hlavný cieľ: Podporiť systémové myslenie a hľadanie súvislostí.

Stručný opis: Vytvorte ľubovolný počet skupín (podľa času, ktorý máte) a vyzvite ich, aby vytvorili jednoduchú krížovku. V nej by nemalo byť viac ako 10 pojmov aj s vysvetleniami. Pojmy a výrazy by mali súvisieť s Áziou, ale aj s naším bežným životom.

Môžete použiť nasledujúci príklad:

- povzbudzujúci horúci nápoj, kt. sa pestuje v Indii, či na Srí Lanke – čaj,
- obľúbené európske fastfoodové jedlo, kt. pochádza z arabských krajín – kebab.

Skupiny si pripravené krížovky medzi sebou vymenia a vyplnia. Aktivita končí v momente, keď majú všetky skupiny vyplnenú krížovku. Na záver môžete diskutovať o tom, ako náš život ovplyvňujú fenomény, ktorých názvy sa objavili v krížovkách.

Myšlienková mapa

Odporúčaný ročník: **7. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Geografia Afriky

Téma GV: Životné prostredie

Hlavný cieľ: Uvedomiť si prepojenosť ľudských činností s prírodnými javmi a ich negatívny dopad na existenciu krajiny a život človeka v nej.

Stručný opis: Úlohou skupín je vytvoriť myšlienkovú mapu znázorňujúcu vybrané problémy životného prostredia – napr. odlesňovanie (deforestácia) , rozširovanie púští (dezertifikácia), zaplavovanie pobrežných oblastí, erózia v dôsledku nadmernej ťažby surovín a pod. V myšlienkovej mape majú skupiny podľa svojich vedomostí a získaných informácií z doplnkovej literatúry a z internetu spracovať daný problém tak, že sa zamerajú na:

- príčiny, dôsledky pre krajinu a človeka,
- možnosti riešenia tohto problému.

Následne myšlienkové mapy jednotlivé skupiny navzájom prezentujú.

Poznámka: Myšlienkovú mapu môžu žiačky a žiaci vytvárať aj v počítačovom programe XMind. Aktivitu je vhodné realizovať v počítačovej učebni. Softvér je bezplatný a možno ho stiahnuť z webovej stránky http://www.xmind.net/downloads/ *- dostupný je vo verziách Windows, Linux a Portable. Tvorbu myšlienkových máp je možné realizovať aj prostredníctvom webovej stránky* http://www.text2mindmap.com/.

7.) „Déja vu"

45 + 45

Ročník: **8. ročník ZŠ**

Tematický celok: Európa, Štáty Severnej Európy

Téma: Dánsko, obyvateľstvo

Téma GV: Ľudské práva

Čas: 45 minút

Pomôcky: notebooky (5 ks) alebo trieda vybavená počítačmi (5 ks), premietacie plátno alebo stena vhodná na premietanie, dataprojektor, ozvučenie, mapa sveta, farebné lepky na vyznačenie štátov na mape, tabuľa na myšlienkovú mapu, vlajky štátov - Dánsko, Maroko, Honduras, Pakistan, futbalová lopta, rekvizita nahrádzajúca mikrofón, scenár pre vybrané žiačky a žiakov (Príloha 1), stiahnutý videoklip *Look into my eyes* alebo pripojenie na internet http://www.youtube.com/watch?v=DkwxMYiyd_M&NR=1

Ciele:

- získať informácie o porušovaní ľudských práv vo svete a prostredníctvom ich spoločného sídla v Dánsku získať geografické informácie o Dánsku
- uvedomiť si súvislosti medzi rôznorodosťou jednotlivých krajín a zároveň spoločným problémom, ktorý ich spája
- hľadať príčiny porušovania ľudských práv a možnosti ich riešenia vo svete
- porovnávať túto situáciu so situáciou v Európe a vybraných štátoch Európy

Postup:

Príprava pred vyučovacou hodinou

1 **Príprava žiakov** Vybraným žiačkam a žiakom (herečkám a hercom) rozdajte týždeň pred hodinou scenár a určite rozdelenie hlavných úloh: rozprávač/ka, traja speváci zo skupiny Outlandish, novinár/ka, dvojice predstavujúce rodičov členov skupiny, spolu 11 žiačok a žiakov. Ďalšie postavy stačí určiť na začiatku hodiny: asistent/ka k mape, obyvateľstvo Dánska - zvyšok triedy rozdelený do 3 skupín).

2 **Príprava triedy** Vyberte dobrovoľníčky a dobrovoľníkov, ktorí pred hodinou pripravia triedu / časť triedy, kde sa bude odohrávať predstavenie. Trieda bude predstavovať fiktívnu mapu sveta. Podľa svetových strán rozložte číslice 1 - 3, ktoré budú znamenať štát, z ktorého rodiny prišli (ostatné žiačky a žiaci – obyvateľstvo Dánska zatiaľ nevedie, odkiaľ prišli, ich úlohou to bude zistiť po predstavení sa rodín. Keď to zistia, asistent/ka číslo vymení za vlajku štátu - Dánsko, Honduras, Maroko, Pakistan). Alternatíva – pri nedostatku priestoru môžete využiť nástennú mapu a po uhádnutí krajiny dáte lepku na danú krajinu.
Lavice rozložte okolo triedy, stoličky podľa potreby dajte po bokoch triedy, pripravte dataprojektor, stenu na premietanie, počítač, hudobný video klip, texty piesne, loptu, náhradu za mikrofón, tabuľu na myšlienkovú mapu.

3 **Rozmiestnenie žiačok a žiakov** Rozmiestnite žiačky a žiakov v priestore podľa úloh – rozprávač/ka stojí pri plátne, novinár/ka vedľa plátna, dvojice rodičov sú pri číslach na mape na zemi (prípadne pri mape na stene), asistent/ka je pri mape, skupina Outlandish pri vlajke Dánska, obyvateľstvo Dánska je na stoličkách v 3 skupinách.

Evokácia – 5 minút

5

1 Pustite hudobný video klip k piesni *Look into my eyes* od Outlandish. Krátko diskutujte o tom, ako sa žiačkam a žiakom klip páčil, ako sa im páči hudba, a či poznajú interpreta.

Uvedomenie – 30 minút

30

2 Oznámte obyvateľstvu Dánska, že teraz uvidia príbeh. Nasleduje predstavenie (texty predstavenia tvoria prílohu ako Pracovný list - scenár). Po ukončení predstavenia sedia tvárou k sebe na tých miestach, kde svoju úlohu skončili. Nasleduje reflexia vedená učiteľkou alebo učiteľom.

Reflexia – 10 minút

10

3 Po ukončení predstavenia rozviňte so žiačkami a žiakmi diskusiu pomocou otázok:

- Čo vás najviac zaujalo v príbehu? Ako ste sa cítili v jednotlivých rolách?
- Aké sú príčiny, ktoré viedli rodiny, aby sa vysťahovali z krajiny pôvodu? Dokážete pomenovať dôvody jedným spoločným termínom?
- Aké prekážky museli prekonať, kým sa dostali do Európy? (prírodné, jazykové, spoločenské, iné) Pracujte s mapou.
- Prečo si za svoj nový domov vybrali práve Európu? Prečo nie Slovensko, ale Dánsko?
- Čo spojilo 3 mladých ľudí, ktorých korene sú v 3 rôznych svetadieloch, dokopy? Čo museli prekonať, kým sa stali populárni?
- Povedzte hlavné argumenty, prečo je Dánsko pre týchto ľudí dobrou voľbou.
- Zároveň sformulujte aspoň 3 dôvody prečo je Slovensko dobrým príkladom krajiny, v ktorej sa neporušujú ľudské práva. Svoje tvrdenia dokážte podloženými argumentmi.

tip od autorského tímu

Možné zadania doplnkových domácich úloh: Zadajte žiačkam a žiakom, aby vytvorili turistického sprievodcu – plagát, pútač, informačný leták o Dánsku. Tiež môžu na internete vyhľadať informácie o súčasnom dianí v krajinách, z ktorých pochádzajú hlavné postavy príbehu, a navzájom si ich prezentovať na ďalšej hodine.
V prípade, že máte na prevedenie aktivity 2 vyučovacie hodiny, môžete pred reflexiou prideliť každej z troch skupín diváčok a divákov jednu rodinu. Vyzvite ich, aby sa rozišli k 3 počítačom. Úlohou skupín bude hľadať na základe vypočutých predstavení a svojich záznamov z nich, krajinu pôvodu pridelenej rodiny. Po zistení si pripravia krátku pantomímu o problémoch danej krajiny pre ostatných a vrátia sa k „svojej“ rodine. Keď sú všetci na mieste, oznámia výsledok zistenia. Ak sa im to nepodarí hneď, poraďte im spomenutím hlavného mesta danej krajiny, či iných indícií. Krajiny potom každá skupina zaznačí na mape. (Medzitým predstavitelia členky a členov skupiny, hľadajú informácie o Dánsku a prezentujú ich po určení krajín pôvodu rodín. Je na Vás, aké informácie o Dánsku zadáte skupine vyhľadávať).

Príloha 1

Rozprávač/ka:
Príbeh tejto hudobnej skupiny sa začal písať v roku 1997 v Bronby Strand na predmestí Kodane, ale ich životný príbeh začal oveľa skôr na inom konci sveta. Ich rodinné korene zasahujú do 3 svetadielov. Isam Bachiri je z Afriky, Waqas Qadri z Ázie a Lenny Martínez z Ameriky. Ako a prečo sa ocitli v Európe? To už povedia oni sami.

Lennyho rodičia

(text si rozdelia žiak a žiačka. Prednášajú ho striedavo počas chôdze, zastavia sa v strede triedy a dohovoria, potom pokračujú k vlajke Dánska)
Naša krajina je prevažne hornatá, pokrytá lesmi a savanami. Hlavným vývozným tovarom sú banány a káva. Najobľúbenejším športom je futbal. Prevažuje tu rímskokatolícke náboženstvo, úradným jazykom je španielčina. Nezávislosť získala v roku 1821. Jej dejiny sú poznačené občianskymi vojnami, politickými represáliami, nedemokratickými voľbami, nestabilitou, kriminalitou, vojenským prevratom, diktatúrou, obmedzovaním slobody, chudobou a zlou hospodárskou situáciou. Aj preto sme sa rozhodli odísť a zabezpečiť synovi lepší život, hoci sme museli prekonať dlhú cestu cez oceán a mnoho krajín, ale nakoniec sme domov našli v Dánsku.

Isamovi rodičia

(rozdelenie textu a pohyb po triede tak, ako v prvom prípade)
Naša krajina leží v Afrike. Je tu konštitučná monarchia – najväčší vplyv na rozhodujúce otázky má sám kráľ, úradným jazykom je arabčina. Nezávislosť od Francúzska získala v roku 1956. Je ovplyvnená 3 činiteľmi - pohorím Atlas, Saharou a Atlantickým oceánom. Obyvatelia sú takmer bezvýhradne sunnitskí moslimovia. Hoci je tu povinná školská dochádzka od r. 1963, negramotnosť je 50%. Problémy v našej krajine ako korupcia, školský systém, zdravotníctvo, povinná vojenská služba a vysoké životné náklady nás priviedli k tomu, aby sme prekonali dlhú cestu cez viacero krajín Európy a zostať v Dánsku.

Wagasovi rodičia

Cesta za novým životom bola dlhá. Naša krajina je islamská federatívna republika v Južnej Ázii. Úradným jazykom je urdčina a krajina získala nezávislosť v r. 1947 od Veľkej Británie. Ťažké prírodné pomery, vojenské prevraty, vojenská vláda, ozbrojené konflikty, výnimočný stav, snahy o odlúčenie JZ, terorizmus, chudoba, korupcia, 35% negramotnosť a mnoho ďalších problémov trápi túto krajinu, a tak po prekonaní neľahkých prekážok, sme pre lepšiu budúcnosť našich detí prišli do Európy.

Rozprávač/ka:

Lenny, Isam a Waqas sa zoznámili na ihrisku, kde všetci hrávali futbal (počas tohto textu prídu po jednom do stredu triedy a pohrávajú sa s loptou, najprv Lenny, potom s Isamom, až napokon v trojici, potom znázornia krátke prvky hip-hopu, prípadne zarepujú slovo, vetu). Postupne sa futbal dostával na vedľajšiu koľaj a dôležitejší bol hip hop a breakdance. Tak sa zrodila kapela Outlandish. Lenny – vymyslel skupine meno, rapper, producent, organizátor. Isamu – spevák, rapper, producent, mozog skupiny, zaujíma sa o to, čo sa deje vo svete a nemá strach o tom hovoriť. Waqas – rapper, producent, srdce skupiny. Ich príbeh je povznášajúci

príbeh spoločného priateľstva, ktoré začalo ako dobrodružstvo v mládežníckych kluboch a na futbalových ihriskách. Ich texty sa dotýkajú mnohých tém - od lásky až k rasizmu, sú anglické, španielske či arabské. Za úspechom sa skrýva tvrdá práca, priateľstvo a odvaha.

Skupina spolu:

Naša kapela je taký rodinný podnik. Je málo povedať, že sme priatelia, skôr bratia. Všetci sme ľudské bytosti. A pritom nemusíme mať rovnaké sociálne postavenie, politické názory, náboženské presvedčenie či zemepisnú polohu.

Novinár/ka – skupina (rozhovor):

Novinár/ka :
Prečo sa vašim novým domovom stalo práve Dánsko? *(chlapci môžu odpovedať striedavo)*

Skupina:
Napríklad aj preto, lebo motto krajiny je: „Božia pomoc, láska ľudí, sila Dánska.“ Je to multikultúrna spoločnosť, v ktorej žije približne 10 % imigrantov.

Novinár/ka:
Prvý singel ste vydali v r. 1997 v spolupráci s Amnesty International, hrali ste ako súčasť programu pre deti. Je nutné spájať hudbu s takými súvislosťami?

Skupina:
Je to pre nás dôležité, lebo všetci traja pochádzame z chudobných krajín, kde žije mnoho ľudí v biede. Keby sa naši rodičia v minulosti nerozhodli opustiť rodné krajiny, možno by sme boli tiež chudobné deti. Cítime preto záväzok zúčastňovať sa na rôznych benefičných akciách. Hrali sme aj pre Červený kríž a v rámci pomoci deťom v Iraku.

Rozprávač/ka:
Tak toto bola skupina Outlandish. Hudba, ale najmä texty, ktoré hovoria aj za nás.

8.) Vyberám si správne?

45

Ročník: **8. ročník ZŠ**

Tematický celok: Geografia Európy

Téma: Severná Európa

Téma GV: Ľudské práva

Čas: 45 minút

Pomôcky: pracovný list/text zadania úlohy (vrátane nastrihaných kartičiek s popisom osoby konkrétnej osoby), atlas Európy, príp. mapa Európy, písacie potreby, počítačová miestnosť s internetom, tabuľa/flipchart

Ciele:

- získať nové a zopakovať si už naučené poznatky o krajinách severnej Európy, vedieť ich porovnať z hľadiska ich prírodných pomerov, ľudských zdrojov, ale aj možností pre zamestnanie a iných sociálnych faktorov
- vedieť formulovať kritériá na výber vhodnej lokality z hľadiska prírodných a sociálno-ekonomických faktorov a vyhodnotiť situáciu na základe kritérií pre ďalší život konkrétneho cudzinca
- uvedomiť si rôznosť ľudí a ich právo na dôstojný život

Postup:

Evokácia – 5 minút

5

1 Na úvod zopakujte známe poznatky o krajinách severnej Európy. Pripravte si kartičky s obrázkami symbolov jednotlivých krajín – napr. Lego, Volvo, sopka, sauna, vlajky krajín, IKEA a podobne. Ak nemáte obrázky, môžete napísať pojmy na kartičky. Úlohou žiačok a žiakov bude priradiť vybraný symbol danej krajine, ukázať polohu krajiny na nástennej mape, doplniť hlavné mesto, určiť jeho polohu.

2 Uveďte žiačky a žiakov do situácie krátkym úvodom - v tomto momente niekde na zemi žijú 4 osoby, ktoré sa navzájom nepoznajú a uvažujú o tom, že by chceli zmeniť miesto pre svoj ďalší život. Ich voľba padla na Severnú Európu. Ktorý zo štátov severnej Európy by ste im navrhli? Ani jedna osoba toho o krajinách severnej Európy (Island, Nórsko, Švédsko, Fínsko, Dánsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko) veľa nevie. Preto sa mu pokúste zdôvodniť výhody a nevýhody štátu, ktorý ste mu vybrali.

Uvedomenie – 30 minút

30

3 Rozdeľte žiačky a žiakov do 4 skupín (pri väčšom počte ako 20 ich môžete rozdeliť aj na viac skupín a skupiny môžu dostať aj rovnaké zadanie. Bude zaujímavé porovnať kritériá k tej istej osobe od dvoch či viacerých skupín). Pri rozdeľovaní žiačok a žiakov do skupín je potrebné, aby bola v každej skupine žiačka alebo žiak, ktorý ovláda na veľmi dobrej úrovni anglický jazyk, vzhľadom na to, že skupiny budú využívať hlavne informačné zdroje z internetu. Zástupkyňa alebo zástupca každej skupiny si vylosuje svoju kartičku s osudom určitej osoby a hľadá pre ňu vhodný štát. Zdôraznite všetkým skupinám, že pri hľadaní vhodnej krajiny musia prihliadať aj na pracovné schopnosti danej osoby, možnosti jej uplatnenia sa, ponuku štátu, sociálnu, či azylovú politiku.

4 Pred samotnou prácou v skupinách vyzvite žiačky a žiakov, či sú im jasné kritériá požiadaviek a zadajte pokyn na skupinovú prácu. Ich úlohou je zistiť na internete najvhodnejšie krajiny podľa kritérií, ktoré môžu byť pre danú osobu zaujímavé. Ako pomôcka im môžu slúžiť kľúčové slová, ktoré nájdu v príbehu danej osoby (dĺžka pracovného času, poskytovanie sociálnych dávok počas materskej dovolenky a pod.).

5 Kým žiačky a žiaci budú vypracovávať zadania, nakreslite na tabuľu/flipchart tabuľku. Do nej sa zapíšte nadpisy stĺpcov: osoba, dôvody odchodu, nový domov.

Osoba	Dôvody odchodu	Nový domov
Fawzia		
Miro		
Fatima		
Almor		

6 Žiačky a žiakov po skončení aktivity v skupinách vyzvite, aby prečítali osud svojej postavy z kartičky a uviedli podľa svojho uváženia hlavný dôvod odchodu z domova, ako aj zdôvodnenie výberu novej krajiny. Všetko heslovite zaznačte do pripravenej tabuľky.

Reflexia - 10 minút

10

7 Po prezentovaní práce žiačok a žiakov diskutujte spoločne pomocou otázok:

- Ako ste sa cítili v koži migrujúcej osoby?
- Ktorá osoba mala podľa Vás najťažší osud?
- Kto mal podľa Vás najťažšiu cestu k novému životu?
- Ktoré práva boli porušované v ich rodnej krajine?
- Sú tieto práva porušované aj u nás?
- Zažili ste už podobnú situáciu ako naši migranti? (zážitky rodičov, kamarátov, známych, susedov, ...)
- Ako by ste reagovali, keby ste sa ocitli v podobnej situácii? Na koho by ste sa obrátili? Kde by ste hľadali pomoc?
- Čo by ste mohli urobiť pre to, aby sa ľudské práva dodržiavali na celom svete?

tip od autorského tímu

Žiačky a žiaci môžu výber lokalít vyznačiť na mape Európy, kde môžu farebne rozlíšiť vhodné a nevhodné lokality pre zmenu života hlavných postáv.

Fawzia

má 24 rokov, pochádza z Afganistanu. Má len základné vzdelanie, je vdova – jej manžel zahynul v bojoch s Talibanom, a preto sa aj ona stala „nepohodlnou“. Chcela by žiť v krajine, kde by jej do nového života pomohli jej krajania. Pre nový život sa chce naučiť aj úradný jazyk tejto krajiny, a preto by sa chcela zapísať do jazykového kurzu. Aby ho mohla navštevovať, nemal by byť jej týždenný pracovný čas vyšší ako 30 hodín.

Fatima

23 ročná žena zo Somálska. Jej manžel ju týral, a preto od neho ušla. Rodina sa jej zriekla a teraz sa nachádza v utečeneckom tábore, kde sa dozvedela, že čaká druhé dieťa. Chcela by žiť v krajine, kde by čo najskôr dostala azyl, a získala čo najvyššiu materskú dávku, aby uživila svoje deti. Zároveň by chcela, aby jej pomáhali aj jej krajania, ak by v novej krajine potrebovala pomoc.

Miro

29 ročný Róm zo Spiša. Je vyučený čašník, 6 rokov je nezamestnaný. Uchádzal sa o prácu v 12 podnikoch, 3-krát ho odmietli s tým, že „miesto je obsadené“, hoci predtým ho telefonicky uistili, že miesto je voľné. Pred pár rokmi, keď pracoval ako čašník v železničnom jedálenskom vozni, ho v práci napadli neonacisti, a preto je rozhodnutý žiť v krajine s najnižšou hustotou železničnej siete.

Almor

40 ročný muž z Bolívie, 10 rokov pracoval ako lesný robotník v nadnárodnej spoločnosti. Utrpel ťažký pracovný úraz, ale firma mu nezaplatila liečenie, ani mu nedala žiadne finančné odškodnenie. Má 2 mladšie sestry a mamu, ktorá pracuje na kávovníkovej plantáži, avšak zarobí málo, a preto ich musí Almor finančne podporovať. Má stredoškolské vzdelanie v oblasti lesníctva. Chcel by ísť do krajiny, kde je kurz meny voči USD (americkému doláru) najvýhodnejší.

Námety

Cestovná kancelária

Odporúčaný ročník: **8. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Európa - cestovný ruch a životné prostredie

Téma GV: Životné prostredie

Hlavný cieľ: Spoznať miesta v Európe, ktoré sú ohrozené zhoršovaním životného prostredia.

Stručný opis: Rozdeľte žiačky a žiakov do skupín. Každá skupina bude predstavovať zamestnankyne a zamestnancov fiktívnej cestovnej kancelárie, ktorá za pomoci internetu vypracuje zoznam kultúrnych a prírodných pamiatok, ktoré sú najviac ohrozené vplyvmi globálneho otepľovania, priemyslom, či znečistením.
Do týchto miest budú pripravovať zájazdy zamerané na atraktívne miesta v znečistených oblastiach. Cieľom bude vypracovať zoznam ohrozených kultúrnych pamiatok, zistiť, prečo a čím sú ohrozené, a tiež navrhnúť spôsob, ako tomu zabrániť. Druhou úlohou bude nájsť nejaké zaujímavé miesta pre cestovný ruch v znečistených oblastiach. Ako výsledok sa žiačky a žiaci dozvedia viac o znečistených miestach a zároveň atraktívnych lokalitách v blízkosti určených miest.

Pomôcka pre žiačky a žiakov: 1. Noriľsk – Rusko, 2. Černobyľ, 3. Miláno, 4. Nikózia

Štrajk Finnairu

Odporúčaný ročník: **8. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Európa – doprava

Téma GV:: Globálna previazanosť

Hlavný cieľ: Demonštrovať prepojenie miest Európy leteckými linkami a uvedomiť si, ako ovplyvňuje rozhodnutie jednej leteckej spoločnosti životy ľudí z rôznych častí sveta.

Stručný opis: Pripravte si mapu leteckých spojení v Európe. Predstavte si, že ste na letisku v Helsinkách (určite si deň, kedy letíte podľa toho, kedy budete námet realizovať) a tešíte sa domov. V tom vám oznámia, že fínska letecká spoločnosť Finnair, ktorou ste mali letieť, začala štrajk. Fínske letiská museli zrušiť viac ako stovku letov. Štrajkuje palubný personál dopravcu Finnair. Protestná akcia postihla väčšinu domácich a medzištátnych letov. Zatiaľ nie je jasné, ako dlho štrajk potrvá, keďže ani nespokojné zamestnankyne a zamestnanci, ani vedenie neplánuje žiadne ďalšie rokovania. Predmetom sporu sú najnovšie úsporné opatrenia, ktorých cieľom je zníženie personálnych nákladov prostredníctvom úprav pracovného času a čerpania dovoleniek.

Úlohy pre žiačky a žiakov bude:

1. Podľa mapy dopravných spojení zistiť, ktoré mestá v Európe majú priame spojenie s Helsinkami. Ak štrajkuje len Finnair, je možnosť, že by ste mohli odletieť inou leteckou spoločnosťou, aby ste sa dostali čo najrýchlejšie do Viedne a odtiaľ na Slovensko. Skúste zistiť, či by ste sa mohli dostať do Viedne nejakým iným spôsobom.

2. Veľmi ste sa už tešili na cestu domov, lebo máte dohodnuté nejaké zaujímavé stretnutie a teraz viete, že ho nestihnete. Ako sa zachováte? Súhlasíte s palubným personálom Finnairu, ktorý si chce vydobyť lepšie postavenie? Prečo? Prečo nie?

3. Ako sa čo najskôr ľudia z Afganistanu, Austrálie a Brazílie dostanú domov? Zistite vhodné spojenia.

Kalendár má svoju tvár

Odporúčaný ročník: **8. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Európa, opakovanie tematického celku

Téma GV: Multikulturalizmus

Hlavný cieľ: Uvedomiť si multikultúrnu rôznorodosť Európy

Stručný opis: Rozdeľte žiačky a žiakov do 12 skupín. Zadajte skupinám projekt Kalendár Európy - ich úlohou bude vytvoriť vlastný veľký závesný kalendár (napríklad na veľký kus baliaceho papiera) na jeden rok tak, že vyberú 12 krajín (12 mesiacov v roku) podľa nimi vytvoreného kľúča. Obrázky, fotografie, texty a grafiku si zvolia sami. Na výbere 12 krajín sa musí zhodnúť celá trieda.

Odporúčame, aby bol výber pestrý (mali by byť zastúpené krajiny z každej časti Európy). Každá skupina má potom na starosti jeden štát a jeden mesiac, počas ktorého dopĺňajú o danej krajine do kalendára každý týždeň minimálne 3 správy. Správy sa musia týkať multikultúrnych tém, kultúrnej rôznorodosti, menšín alebo stereotypov. Skupina bude v krátkosti prezentovať správy vždy na začiatku vyučovacej hodiny geografie.

Príklad:

Francúzsko:

„ Vládca Kataru, šejk Hamad ben Chalifa Al-Thani. Zahryzol sa do Francúzska a našiel hneď niekoľko prekvapení.

Arabský štátik už skúpil francúzske zbrojárske a energetické firmy, historické parížske budovy či futbalový klub Paris Saint-Germain. Tentoraz však ide o viac ako o obchod a šport.

Za príjmy z vývozu zemného plynu si možno odhryzne z francúzskej identity. Katar nedávno oznámil otvorenie investičného fondu pre projekty na chudobných francúzskych predmestiach. Na rok 2012 vyčlenil 50 miliónov eur, čo predstavuje desatinu z prostriedkov francúzskeho štátu určených na podobné účely.

„Kam až Katar zájde?“, pýta sa Le Monde. Naráža na to, že na chudobných francúzskych

predmestiach sa spolu s kvalitou života obyvateľov hrá aj o ich príslušnosť k náboženstvu. Problémom nie je, že vďaka Kataru sa bude šíriť islam. Problémom je, že do boja o identitu francúzskych občanov sa zapojí cudzí štát, ktorý má svoje záujmy. Katar tvrdí, že mu nejde o islam. Lenže ten je jeho oficiálnym náboženstvom. Pravda, ak sa francúzskym moslimom nedokáže o kráľovský koláč postarať francúzsky štát, nech to spraví Katar. Nech žije nový kráľ, šejk Hamad!"

Zdroj:
http://www.sme.sk/c/6206648/nech-zije-francuzsky-kral-sejk-hamad.html

Gapminder

Odporúčaný ročník:	**8. ročník ZŠ**
Tematický celok / téma:	Európa, obyvateľstvo
Téma GV:	Ľudské práva
Hlavný cieľ:	Uvedomiť si rozdielnosť kvality života v rôznych oblastiach, konkrétne vo vybraných štátoch Európy a Slovenska a porovnať ich s rozvojovými štátmi Ameriky, Ázie a Afriky.

Stručný opis: Pri nasledujúcej úlohe využite graf GapMinder, ktorý je použitý na prezentáciu vzájomného vzťahu dvoch dejov v určitom období. Údaje aj grafy nájdete na stránke http://www.gapminder.org/.

Porovnávajte vybrané európske krajiny a iné krajiny na základe rôznych faktorov, napr. priemerného veku dožitia, výdavkov na vzdelávanie, atď. Porovnajte vždy vybrané bohaté krajiny Európy, Slovensko a chudobné krajiny sveta.

Vyberte si nové faktory, napr. peniaze (HDP na obyvateľa) a zdravie (očakávaná dĺžka života pri narodení) a zadajte žiačkam a žiakom, aby vytvorili interaktívny graf tak, že na dlážke vyznačia os x a os y. Žiačky a žiaci, ktorí predstavujú vami vybrané krajiny, napríklad Tanzánia, Nigéria, India, Brazília, Poľsko, Česká republika, Taliansko, Veľká Británia sa postavia na graf podľa toho, kde si myslia, že sa dané krajiny v grafe nachádzajú. Potom premietnite skutočný graf a zistite, kde sa žiačky i žiaci zmýlili. Diskutujte, prečo sa žiačky a žiaci rozhodli postaviť na určité miesto a prečo nemali, resp. mali pravdu.

9.) Batožiny na konferencii

45

Ročník: **9. ročník ZŠ**

Tematický celok: Geografia Slovenska

Téma: Obyvateľstvo Slovenska, veda a kultúra na Slovensku, osobnosti

Téma GV: Globálne prepojenie

Čas: 45 minút

Pomôcky: veľká mapa sveta, farebné kolieska, papier, príbehy vybraných ľudí, informácie a životopisy vybraných ľudí na 6. samostatných papieroch (na jednom papieri príbehy a informácie osobností zo 17. a 18. storočia, na ďalšom z 18. a 19. storočia atď.)

Poznámka: *Pri príprave vybraných ľudí slúži ako inšpirácia príloha, ktorú nájdete na konci aktivity. Jednotlivé osobnosti sú v nich rozdelené do 6 skupín podľa storočí, v ktorých žili. Tieto mená doplňte o informácie (kam putovali, kde žili, ich význam pre svet) a životopis daných osobností na samostatné papiere rozdelené podľa storočia, v ktorých žili. Príloha s uvedenými osobnosťami je orientačná, môžete si doplniť iné osobnosti.*

Ciele:

- získať poznatky o geografickom priestore a umiestnení Slovenska v celosvetovom priestore
- pochopiť prostredie v jednotlivých historických obdobiach, v ktorých obyvatelia zo Slovenska odišli do zahraničia
- uvedomiť si relatívnosť vzdialenosti v minulosti a v súčastnosti, uvedomiť si dôvody migrácie v rôznych historických obdobiach a porovnať so súčasnými dôvodmi
- precvičiť orientáciu na mape, porovnať oblasti z geografického hľadiska
- diskutovať o príčinách migrácie

Postup:

Evokácia – 5 minút

5

1 **Začnite nasledujúcim príbehom:**

Prenesme sa do vymysleného príbehu. Každých 50 rokov sa uskutočňuje na Slovensku konferencia batožín, ktorej sa pravidelne zúčastňujú batožiny z celého sveta. Na každom zhromaždení ich pribúda stále viac a viac. Pricestujú z veľkej diaľky, aby sa spoločne stretli a privítali nové batožiny, ktoré sa vždy za ostatných 50 rokov rozpŕchli zo Slovenska do sveta. Sú to rôzne batožiny - veľmi staré, staré, staršie, novšie, ale aj nové. Najstaršie batožiny sú zo 17. storočia a patrili napríklad Jánovi Brokofovi, ktorý v roku 1680 odišiel do Čiech, ale aj Jakubovi Bohdanovi, ktorý odišiel do Anglicka na dvor kráľovnej Anny. Pravidelne prichádza aj batožina z Madagaskaru, ktorá patrila Moricovi Beňovskému. Zo zaujímavých oblastí prišla z Tahiti Štefánikova batožina aj s prístrojmi na pozorovanie zatmenia Slnka. Ďalšie batožiny patrili Jozefovi Murgašovi, Štefanovi Baničovi, Ladislavovi Hudecovi a ďalším. Každá z nich rozpráva príbeh o svojom pánovi, prečo cestoval, kadiaľ cestoval, čo si ukladal do batožiny okrem oblečenia. Boli to knihy, prístroje, mapy, poznámky, listy fotografie, ale aj túžby, sny, obavy a strach z neistoty. Ako sa líšili tieto príbehy a čo mali spoločné? O tom už nechajme rozprávať batožiny.

2 Rozdeľte žiačky a žiakov do skupín (techniky rozdeľovania do skupín nájdete v úvode metodickej príručky). Každá skupina si vyžrebuje jednu alebo dve slovenské osobnosti z určitého obdobia (alebo ľudí, ktorí v danom období žili na území Slovenska).
K osobnostiam dostanú papier s informáciami o nich: životopis, ich cestu a miesto kde žili, význam pre ľudstvo.
Informácie o osobnostiach nájdete v prílohe. Môžete však zvoliť osobnosti z vášho regiónu a prepojiť tým regionálnu výchovu a geografiu.

Uvedomenie – 30 minút

30

3 Vyzvite žiačky a žiakov, aby v skupine vytvorili príbeh batožiny osobností, ktorú si vyžrebovali podľa nasledujúcej tabuľky (tú si môžu napísať na väčší kus papiera).

Osobnosť	Miesto, spojené so Slovenskom	Trasa cesty zo Slovenska, miesta pobytu	Význam pre ľudstvo	Význam pre mňa

4 Po doplnení tabuľky rozprávajú žiačky a žiaci v roli batožín príbeh svojich majiteľov a na veľkú mapu zaznamenajú miesta pobytov a ciest výnimočných ľudí zo Slovenska. Miesta a trasy zaznamenávajú podľa zvolených pomôcok *(napríklad farebné lepky na miesta a špagát na trasu).*

Použiť môžu aj obrysovú mapu a do nej zaznamenávať údaje.

Reflexia – 10 minút

10

5 Po vytvorení mapy diskutujte so žiačkami a žiakmi:

- Aké boli dôvody cestovania do zahraničia v jednotlivých obdobiach? Aký bol život v rôznych častiach sveta a vplyv prostredia na ľudí, na ich presadenie sa v inej krajine?
- Aké dôvody na cestovanie a usadenie sa v inej ako rodnej krajine máme v súčasnosti?
- Aké sú predpoklady správania sa a konania, aby človek dokázal prežiť v zahraničí a stal sa úspešným? Ako sa ľudia z príbehov stali úspešnými v cudzej krajine?
- Preslávili by sa títo ľudia, aj keby neopustili Slovensko?
- Čo znamená globalizácia a aké dôsledky (pozitívne aj negatívne) má na naše životy?

Príloha:

Krátke profily ľudí, z ktorých si môžete vybrať

17. - 18. storočie:

Jakub Bogdani

Pôvodom slovenský barokový maliar tvoriaci prevažne v Anglicku. Narodil sa v roku 1660 v Prešove a zomrel v roku 1724 v Londýne. Rodný dom Bogdaniho stále stojí na Hlavnej ulici č. 5 v Prešove. Jakub Bogdani patril medzi prvých študentov Kolégia hornouhorských evanjelických stavov v Prešove. Do školy chodil aj vo Viedni. V roku 1684 odišiel do Amsterdamu, kde pôsobil ako maliar zátiší a zvieracích žánrov až do roku 1688, kedy sa presťahoval do Londýna. Od roku 1694 pracoval pre kráľovnú Máriu. Bol maliarom aj na dvore kráľovnej Anny.

Móric Beňovský

(Matúš Móric Michal František Serafín August Beňovský, vtedy písané Beňowský, (20. september 1746, Vrbové – † 23. máj 1786, Agoncy,[osada „Mauritania“, Madagaskar)*

Bol slovenský dobrodruh, cestovateľ, objaviteľ, kolonizátor, spisovateľ, kráľ Madagaskaru, plukovník francúzskej armády, veliteľ poľskej armády a rakúsky vojak. Bol prvý Európan, ktorý sa plavil v severnom Tichom oceáne (dlho pred Jamesom Cookom a de La Pérousom). Narodil sa vo Vrbovom v roku 1746. V roku 1768 sa pridal k poľskému národnému hnutiu proti ruskej intervencii v Poľsku. Rusi ho zajali a internovali v Kazani, neskôr ho poslali do vyhnanstva na Kamčatke (Sibíri). Beňovský odtiaľ ušiel na lodi spolu s ostatnými väzňami a spolu začali objaviteľskú plavbu cez severný Pacifik (bol prvý Európan, ktorý sa tadiaľ plavil). V roku 1772 dorazil do Paríža, kde zapôsobil na kráľa Ľudovíta XV. Ten mu ponúkol zastupovať Francúzsko na Madagaskare.

Jan Brokoff, známy aj ako Johann Brokoff

(1652, Spišská Sobota (Slovensko) - † 1718, Praha)*

Bol barokový sochár a rezbár nemeckého pôvodu narodený na Slovensku. Neskôr pracoval a žil v Čechách. Okolo roku 1680 odišiel Brokoff zo Slovenska a pracoval na rôznych miestach najmä západných Čiech. V roku 1692 sa usadil na Starom Meste pražskom, kde si otvoril dielňu na rohu Skořepky a Uhelného trhu, neskôr v (dnes už neexistujúcom) dome U Salátů na Národní třídě. Medzi najznámejšie diela Jana Brokoffa patrí socha Sv. Jana Nepomuckého na Karlovom moste a ďalšie sochy z pôvodnej sochárskej výzdoby mosta: súsošie Pieta, ktoré bolo v roku 1859 presunuté do nemocnice Milosrdných sestier sv. Karla Boromejského (nemocnica Pod Petřínom).

18. - 19. storočie

Michal Baluďanský

(prvý rektor petrohradskej univerzity)

M. Baluďanský pochádzal z obce Vyšná Olšava v bývalej Zemplínskej župe, teraz okres Stropkov. Narodil sa 26. 9. 1769 (7. 10. 1769) v rodine grécko-katolíckeho farára. Pre svoje mimoriadne schopnosti mladý Baluďanský dostal štátne štipendium a bol poslaný na ďalšie štúdiá do Košíc (r. 1783 - 1785) na filozofickú fakultu Kráľovskej akadémie práva, ktorú skončil s vyznamenaním. Právo študoval vo Viedni, kde za dva roky absolvoval štvorročné štúdium na právnickej fakulte (1787 - 1789). V Rakúsko-Uhorsku sa v tom čase otvárali nové vysoké školy. Jednou z nich bola aj vtedy novozaložená Nagyvaradská (Veľkovaradínska) kráľovská akadémia. Na miesto pedagógov bol vypísaný konkurz, do ktorého sa prihlásil aj mladý, vtedy 20-ročný Baluďanský. Po úspešnom konkurze v r. 1789 pôsobil ako profesor politických vied a ekonómie v Nagyvarade (Veľký Varadín). V podmienkach dusného politického ovzdušia využíva M. Baluďanský pozvanie ruského cára Alexandra I. a v roku 1804 odchádza spolu s manželkou a synom do Ruska, do Petrohradu (Sankt Peterburg), kde začína učiť politické vedy, najmä ekonómiu, na tamojšom Pedagogickom inštitúte. Vedeckou činnosťou v r. 1796 získava doktorát práv na univerzite v Pešti a od r. 1802 pôsobí ako dekan právnickej fakulty. Po založení univerzity v Petrohrade (Sankt Peterburgu) sa v r. 1819 – 1821 stáva jej prvým rektorom. Ako rektor univerzity sa Baluďanský zaslúžil o demokratizáciu vyučovacieho procesu a o prijatie zákona, ktorý zaručoval výučbu na univerzite aj poddaným. Pod jeho vedením sa univerzita stala dôležitým centrom vedeckého a kultúrneho života hlavného mesta Ruska. Vyrástli na nej také osobnosti, ako bol M. I. Glinka, A. S. Puškin a ďalší.

Ján Rombauer

(maliar, osobný maliar cára Alexandra)

Ján Rombauer sa narodil 28. 5. 1782 v Levoči, zomrel 12. 2. 1849 v Prešove. Maliarstvo študoval u J. J. Stundera. Do 1806 pôsobil na Spiši, od r. 1806 pôsobil v Petrohrade, kde bol dvorným maliarom cára Alexandra I, kde pôsobil ako módny portrétista vo vplyvných spoločenských kruhoch v Petrohrade. Po takmer dvadsiatich rokoch sa z cárskeho Ruska vrátil a usadil sa v Prešove, kde už žil i jeho brat Matej, vynikajúci zlatník. Rombauer vytvoril mnoho podobizní členov významných spišských rodov. Po r. 1824 žil až do smrti v Prešove.

Dušan Makovický

(osobný lekár L.N. Tolstého)

Pochádzal zo zámožnej rodiny. Vzdelanie získal v Ružomberku, v Nagykőrösi a Soprone. Medicínu začal študovať na lekárskej fakulte v Prahe, kam pricestoval 14. októbra 1885. Po roku a pol po neúspešných skúškach pokračoval v rakúskom Innsbrucku a od 29. apríla 1889 do 15. marca 1890 v Berlíne. Promoval v júli 1891 v Prahe. Ešte ako študent podnikol svoju prvú cestu do Ruska, v Moskve pobudol od 6. marca 1890 do 1. mája 1890. V rokoch 1891 – 1894 pôsobil ako sekundárny lekár v Innsbrucku, v roku 1894 odišiel do Budapešti, no ešte toho roku začal pôsobiť ako praktický lekár v Žiline. V rokoch 1904 – 1910 bol osobným lekárom ruského spisovateľa Leva Nikolajeviča Tolstého v Jasnej Poľane. V rokoch 1915 – 1916 bol internovaný za odpor voči vojne, v roku 1919 ochorel na brušný týfus. O rok neskôr sa spolu so svojou ruskou manželkou, s ktorou sa medzičasom oženil, spolu vrátili do Ružomberka, kde v roku 1921 spáchal samovraždu.

19. - 20. storočie:

M. R. Štefánik

(astronóm, vojak, politik)
Milan Rastislav Štefánik (21. júl 1880, Košariská, okres Myjava – † 4. máj 1919, Ivanka pri Dunaji)*

Bol slovenský astronóm, politik, generál francúzskej armády. V rokoch 1914 – 1918 organizoval česko-slovenské légie v Srbsku, Rumunsku, Rusku, Taliansku a v roku 1918 protisovietsku intervenciu na Sibíri. Taktiež bol členom Národnej rady v Paríži a prvý česko-slovenský minister vojny. Zahynul pri leteckej katastrofe pri návrate na Slovensko. Cieľom Štefánikovho pôsobenia sa stal Paríž. Štefánik sa tu zoznámil s Janssenom, ktorého upútal. Dostal sa aj na jeho hvezdáreň v Meudone. Ako hosť na Meudonskej hvezdárni podnikal Štefánik rôzne výpravy (napr. 20. júna 1905 výstup na observatórium na vrchole Mont Blanc, alebo 30. augusta pozoroval v španielskom Alcosebre úplné zatmenie Slnka). 30. augusta predniesol Janssen Štefánikovu štúdiu Spektroskopické skúmanie zatmenia slnka v Alcosebre na zasadnutí parížskej akadémie a publikoval ju aj časopis Akadémie Comptes rendus hebdomadaires des séances de l´Académie des sciences. Vedecky najúspešnejší bol pre Štefánika rok 1906, kedy uverejnil sedem vedeckých prác. Na sklonku r. 1906 dostal Štefánik poverenie od firmy Bureau des Longitudes viesť francúzsku výpravu do Turkmenistanu na pozorovanie zatmenia Slnka, ktoré malo byť 13. 1. 1907. Cestou do Turkmenistanu sa zastavil v Prahe i na Slovensku a navštívil aj Pulkovskú hvezdáreň v Petrohrade. Cestu využil aj na spoznávanie Ruska a Strednej Ázie. Navštívil v Jasnej Poľane Leva Nikolajeviča Tolstého a jeho lekára Dušana Makovického. Po návrate do Paríža mu valné zhromaždenie Francúzskej astronomickej spoločnosti udelilo Janssenovu cenu. V júli r. 1907 sa však jeho zdravotný stav veľmi zhoršil, preto ho previezli na liečenie do Chamonix, kúpeľného mesta pod Mont Blanc, kde sa liečil dva mesiace. Počas liečenia sa dozvedel, že profesor Janssen umrel, preto sa koncom roka opätovne vrátil do Paríža.

Štefan Banič

(23. november 1870 – † 2. január 1941 Neštich)*

Bol slovenský konštruktér a vynálezca. Dňa 3. júna 1914 Š. Banič osobne vyskúšal padák pred zástupcami Patentového úradu letectva USA, zoskočil vo Washingtone zo strechy 15 poschodovej budovy. Potom nasledovali ďalšie zoskoky aj z lietadla. 25. augusta 1914 vydal Americký patentový úrad vo Washingtone patent na Baničov padák pod číslom 1 108 484. Patentový spis obsahuje presný opis konštrukcie a jej nákresovú dokumentáciu. Svoj patentovaný vynález predložil zástupcom letectva USA. Americká armáda ho odkúpila. Bol čestným členom letectva USA.

Jozef Murgaš

(vynálezca bezdrôtovej telegrafie)

Jozef Murgaš (* 17. február 1864, Tajov-Jabríková, Slovensko – † 11. máj 1929 Wilkes Barre, Pensylvánia, USA) bol slovenský vynálezca, priekopník bezdrôtovej telekomunikácie. Ako prvý na svete uskutočnil prenos hovoreného slova. Svojimi patentmi si získal uznanie celého sveta. Jozef Murgaš sa narodil a základnú školu absolvoval v Tajove. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici (1876 - 1880), ale zaujímalo ho predovšetkým maliarstvo. V r. 1880 – 1882 študoval v bratislavskom seminári a neskôr do roku 1884 v ostrihomskom. Roku 1888 bol vysvätený za rímskokatolíckeho kňaza. V 1889 – 1890 študoval maliarstvo v Budapešti, potom štyri roky na akadémii výtvarného umenia v Mníchove. Vo všetkých kostoloch, v ktorých ako kňaz pôsobil, namaľoval oltárny obraz.

Už na štúdiách v Ostrihome sa zaujímal o elektrotechniku. V roku 1896 odchádza do USA do novozaloženej baníckej obce Wilkes Barre, kde žilo 300 slovenských rodín. Tu sa začal hlbšie zaujímať o elektrotechniku. 2. októbra 1903 podal Jozef Murgaš vo Washingtone svoju prvú prihlášku na uznanie patentu a 10. mája 1904 mu pridelil federálny patentový úrad vo Washingtone Murgašovi dva patenty.

Na základe týchto dvoch patentov sa vo Philadelphii vytvorila na využívanie Murgašovho vynálezu účastinná spoločnosť Universal Aether Telegraph Co. Výsledkom jeho ďalšej práce boli ďalšie patenty o. i. vlnomer (1907), elektrický transformátor (1907), zariadenie na výrobu elektromagnetických vĺn (1908), bezdrôtová telegrafia (1909), detektor elektromagnetických vĺn (1909), prístroj na výrobu elektrických oscilácií (1911), navijak na rybársky prút (1912), spôsob a zariadenie na výrobu elektrických oscilácií (1916).

Jeho najvýznamnejším objavom ale zostáva dosiahnutie bezdrôtového prenosu hovoreného slova pred svedkami, čím sa zapísal do histórie ako vynálezca rádia.

Počas prvej svetovej vojny sa angažoval pri vytvorení spoločného štátu Čechov a Slovákov v Československej republike. Pomocou svojich kontaktov pripravil pôdu pre rokovania na podporu vzniku ČSR, ktorá mala vzniknúť na základe dohody z 30. mája 1918 v Pittsburghu. Murgaš bol jedným zo signatárov Pittsburskej dohody. Zorganizoval medzi americkými Slovákmi zbierku s výťažkom 1 milión dolárov na základný valutový fond ČSR.

Na Slovensko sa vrátil v roku 1920. Chcel sa tu usadiť natrvalo, vyučovať elektrotechniku na niektorej škole, čo mu ale úrady neumožnili, preto sa vracia naspäť do USA.

20. storočie:

J.C.Hronský

(spisovateľ)

V rokoch 1902 – 1907 navštevoval ľudovú školu vo Zvolene, neskôr pokračoval v rokoch 1907 – 1910 na meštianskej škole v Krupine a napokon v rokoch 1910 – 1914 dokončil svoje vzdelanie na maďarskom učiteľskom ústave v Leviciach. V roku 1945 sa vydáva najprv do Rakúska, kde žil v americkej zóne. Neskôr sa rozhodne odísť do Talianska, kde v Ríme ostáva až do februára 1948. Po zatknutí talianskou políciou sa mu podarí utiecť a odchádza do Argentíny.

Ladislav Hudec

(architekt)

Ladislav Hudec (za Rak.-Uh. Laszlo Hudyecz) (* 8. január 1893, Banská Bystrica - † 26. október 1958, Berkeley)

Bol slovenský architekt. Počas 1. svetovej vojny ako dôstojník Rakúsko-uhorskej armády bojoval na ruskom fronte, v 1916 padol do zajatia, v 1916 ušiel do Číny a usadil sa v Šanghaji (s bratom Gejzom), kde sa oženil s dcérou zámožného bankára. Tu tvoril a zrealizoval viacero významných stavieb. Po 1945 sa presťahoval do Švajčiarska, podnikal študijné cesty po Taliansku a Grécku, pracoval ako poradca pri úprave okolia Vatikánu. Od roku 1947 pôsobil v USA. Spočiatku pracoval v cudzích staviteľských firmách, potom sa osamostatnil ako popredný architekt (v jeho ateliéri pracoval aj Vojtech Holesch), projektoval 22-podlažnú výškovú budovu bankového koncernu, bola najvyššia v Šanghaji a v celej Ázii, Grand Theatre, nemocnicu Hospital, kostol Santa Monica a i., a tiež 6-9 podlažné obytné nájomné domy v koloniálnom štýle s prvkami čínskej eklektiky.

21. storočie:

Peter Hlavatovič

Postavil na nohy lídra v leteckom priemysle na francúzskom trhu. Je regionálnym manažérom spoločnosti Rio Tinto/Alcan EP a kanceláriu má priamo v centre parížskeho biznis centra La Defense. Lekár firiem v Paríži dostal prvú veľkú úlohu. Mal dva roky nato, aby postavil na nohy jednu z častí firmy - Service Center Aero (SCA). Jej tri závody sa zameriavali na predaj hliníkových a titánových polotovarov pre letecký priemysel.

Branislav Sitár

(Viceprezident jadrového inštitútu CERN)

Viceprezidentom Rady Európskej organizácie pre jadrový výskum (CERN) sa stal Slovák Branislav Sitár. Pôsobí na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave. Zastáva tiež post splnomocneného predstaviteľa Slovenska v CERN a predsedu Výboru SR pre spoluprácu s CERN.

Čítajte viac:

- http://www.slovacivosvete.sk/1396/slovenske-recepty-na-uspech.php
- http://www.sme.sk/c/3083164/branislav-sitar-sa-stal-viceprezidentom-cern.html#ixzz1islawX00

Na ďalšej strane nájdete informácie o osobnostiach, ktoré sa narodili v zahraničí, ale ich rodičia pochádzajú zo Slovenska:

Andy Warhol

(6. august 1928, Pittsburgh – † 22. február 1987, New York)*

Bol americký maliar, filmový tvorca, autor a dôležitá osobnosť v hnutí pop art. Warhol sa narodil ako syn Andrew Warhola v Pittsburghu v Pensylvánii, USA, prisťahovalcom rusínskej národnosti z dediny Miková v Rakúsko-Uhorsku (dnes severovýchodné Slovensko). Jeho bratia John a Paul sa narodili ešte na Slovensku. Umelecký talent sa prejavil skoro, študoval priemyselné (komerčné) umenie na Carnegie Institute of Technology (dnes známe ako Carnegie Mellon University) v Pittsburghu. V 60. rokoch začal s maľbami slávnych amerických produktov ako série plechoviek Campbellovej polievky a Coca-Coly. Prešiel na sieťovú tlač, so snahou nielen o tvorenie umenia masového tovaru, ale aj k masovej tvorbe umenia. Zamestnal a usmerňoval „umeleckých pracovníkov" v tvorbe výtlačkov, topánok, filmov a ďalších diel vo svojom štúdiu The Factory, umiestnenom v Union Square v New Yorku. V 70. a 80. rokoch vytváral výtlačky slávnych ľudí ako Marilyn Monroe a Elvis Presley. Ikonické figúry a slávni ľudia sú hlavné témy v tvorbe Warhola.

Eugene Andrew „Gene" Cernan

(14. marec 1934, Chicago, Spojené štáty)*

Je bývalý americký astronaut slovenského pôvodu. V roku 1903 sa jeho starý otec Štefan Čerňan so svojou manželkou Annou odsťahovali z Vysokej nad Kysucou spolu s tisíckami iných vysťahovalcov do USA.
Prvý let z mysu Canaveral absolvoval v roku 1966 na palube Gemini 9A. Spolu s ním letel veliteľ letu Stafford. Na obežnej dráhe sa spojili s Agenou 9. Pristáli po troch dňoch letu na hladine Atlantického oceánu. Po druhýkrát vyletel na kozmickej lodi Apollo 10 v máji 1969. Na lodi s ním letel opäť Stafford a ako tretí člen posádky Young. Vykonali poslednú previerku pred pristátím ľudí na Mesiaci, spravili 31 obletov okolo Mesiaca, potom sa po 8 dňoch letu vrátili na Zem.
Let č. 3 bol s Apollo 17, štartovali opäť z mysu Canaveral, v šiestej expedícii spolu s ním boli Evans a Schmitt. Zatiaľ čo Evans zostal na obežnej dráhe, Cernan so Schmittom pristáli na Mesiaci a vystúpili na jeho povrch, Cernan ako 11, Schmitt ako 12 človek zo Zeme. Cernan po ďalších výstupoch bol posledný človek na povrchu Mesiaca. Všetci sa v poriadku vrátili na Zem. Po 12 dňoch strávených vo vesmíre pristáli na hladine Tichého oceánu.

Ivan Alexander Getting

Americký čechoslovák, ktorého koreňe siahajú na Slovensko do Bytče. Rodičia emigrovali zo Slovenska do USA. Základnú školu študoval striedavo v USA a na Slovensku. V škole sa začal prejavovať ako nadaný žiak, ktorý si ako 11-ročný sám zostrojil vlastné rádio „kryštálku". Vyhral súťaž pre talentovaných fyzikov, ktorú vypísal vtedy 80-ročný Thomas Alva Edison. Získal štipendium na Massachusettskom inštitúte technológie (MIT). V r. 1933 získal titul bakalára na Massachusettskom inštitúte technológie. V r. 1935 absolvoval Oxford University, Rhodos a získal titul Ph.D. z astrofyziky, neskôr študoval aj na Harvarde. V Pensylvánii jeho otec pôsobil ako generálny konzul ČSR. V r. 1940 nadaný vedec dostal ponuku na spoluprácu na tajnom protivojnovom programe. V r. 1960 bol menovaný za prezidenta Spoločnosti pre letectvo a kozmonautiku (Aerospace Corporation), kde zotrval do roku 1977. Pod jeho vedením vyvinuli svetoznámy Global Positioning System, skrátene GPS.

10.) „Hula-hop"

45

Ročník: **9. ročník ZŠ**

Tematický celok: Slovensko

Téma: Hospodárstvo Slovenska

Téma GV: Globálne prepojenie

Čas: 45 minút

Pomôcky: použitý starý mobilný telefón, obrázok mobilného telefónu, malé farebné kruhy, mapa sveta, prístup k internetu, lepidlo, ceruzky, mapa Slovenska, tabuľa/flipchart

Ciele:

- získať informácie o priemyselných odvetviach, ktoré tvoria základ hospodárstva štátu
- uvedomiť si ako globalizácia zastihla aj priemyselnú výrobu na Slovensku a výrobky, ktoré používame
- pochopiť a uvedomiť si problematiku rozvojových krajín pri ťažbe koltánu
- posilniť schopnosť žiačok a žiakov analyzovať situáciu a zhodnotiť prekážky a okolnosti, ktoré môžu pomôcť pri formovaní postojov pre oblasť globálneho občianstva

Postup:

Evokácia – 10 minút

10

1 Na úvod spoločne prediskutujte a napíšte na tabuľu jednotlivé odvetvia hospodárstva - ťažba nerastných surovín – baníctvo, chemický priemysel, strojársky priemysel, textilný priemysel, potravinársky priemysel, doprava, papierenský a elektrotechnický priemysel (môžete vymenovať spolu so žiačkami a žiakmi aj viac)

2 Položte na zem farebné kruhy, napríklad z krepového papiera rôznych farieb. Každý kruh predstavuje jedno priemyselné odvetvie z tabule – gumárenské, papierenské, strojárske, chemické, potravinárske. Do týchto kruhov umiestnia žiačky a žiaci rôzne výrobky, ktoré nájdu v triede, prípadne môžu použiť aj predmety zo svojich tašiek. Napr. bábika – umelá hmota – gumárensky priemysel, zošit – papierenský priemysel, minerálka - potravinársky, mobilný telefón – elektrotechnický priemysel. Na túto aktivitu dajte žiačkam a žiakom maximálne 3 minúty.

3 Vyzvite žiačky a žiakov, aby sa pozreli na výrobky a zistili miesto ich výroby. Opýtajte sa ich, ktoré z predmetov sú vyrábané na Slovensku.

4 Naveďte žiačky a žiakov, aby si predstavili, že sa odrazu Slovensko ocitlo izolované tak, že by k nám nemohli byť zo zahraničia dovážané žiadne suroviny. Inštruujte žiačky a žiakov, nech vyberú z kruhov tie predmety, ktoré podľa nich nie sme za takýchto podmienok schopní vyrobiť na Slovensku. Zo všetkých predmetov, ktoré žiačky a žiaci vybrali sa následne zamerajte na mobilný telefón.

Uvedomenie – 25 minút

25

5 Spýtajte sa žiačok a žiakov, či vedia, z čoho sa skladá mobilný telefón a aké priemyselné odvetvia by zapojili do jeho výroby. Ako pomôcku si môžete jeden telefón rozobrať. Správna odpoveď *(mobil sa*

skladá z umelej hmoty, medi, skla, železa – tieto materiály tvoria 99% zloženia mobilu).

6 Zaznačte materiály na tabuľu a naznačte im, že zvyšné percento tvorí jeden minerál, ktorý sa ťaží v Demokratickej republike Kongo.

- Vedeli ste o tom? Čo viete povedať o DR Kongo? Prekvapuje vás, že komunikácia medzi nami závisí na tejto málo známej rude?

Koltán je zlúčenina tantalovej a columbitovej rudy. Používa sa na výrobu kondenzátorov, ktoré kontrolujú prietok prúdu vo vnútri miniatúrnych elektronických obvodov, a tak zabezpečujú dlhú výdrž napríklad akumulátorov mobilných telefónov.

7 Opýtajte sa, či poznajú názov tejto zlúčeniny. Ak nie, prečítajte im definíciu koltánu.

8 Pripomeňte žiačkam a žiakom, že najväčšie ložiská koltánu (až 80%) sa nachádzajú v Demokratickej republike Kongo, ktorú si vzápätí ukážte so žiačkami a žiakmi na mape.

9 Žiačkam a žiakom pustite nasledujúce video zo stránky youtube.com (kľúčové slová na vyhľadávanie = congo´s bloody coltan)
http://www.youtube.com/watch?v=3OWj1ZGn4uM
Pozn. Môžete sa vopred dohodnúť so žiačkou alebo žiakom, ktorá/ý ovláda výborne anglický jazyk, aby video preložil/a pre ostatných spolužiakov. Ako pomôcku nájdete v prílohe preklad tohto filmu do slovenského jazyka.

10 Po skončení filmu dajte žiačkam a žiakom pár minút času, aby sa nad filmom zamysleli a vyjadrili svoje emócie. Vyzvite ich, aby zapisovali na tabuľu alebo flipchartový papier svoje dojmy z filmu.

Reflexia – 10 minút

10

11 Diskutujte so žiačkami a žiakmi pomocou otázok:

- Aké pocity vo vás film vyvolal? Vedeli by ste si predstaviť prácu v takejto bani?
- Čo je pre robotníkov najťažšie? Je ich zárobok spravodlivý?
- Kto podľa vás najviac zarába na obchode s koltánom?
- Čo myslíte, prečo sa používa termín „krvavý koltán“? (detská práca, občianske vojny pre bane, nedodržanie ľudských práv)
- Aké problémy spojené s ťažením koltánu ste mohli sledovať vo videu?
- Aký je priemerný zárobok dieťaťa pracujúceho v bani?
- Porovnajte tento zárobok s cenou telefónu na Slovensku.
- Ktoré vymenované predmety sú pre život nevyhnutné?
- Je dôležité zaujímať sa o dianie v iných krajinách a prečo?
- Počuli ste o organizáciách, ktoré sa venujú ochrane detských práv?
- Počuli ste už o spravodlivom obchode?
- Je obchod s mobilnými telefónmi spravodlivý?
- Ako by ste sa mohli dozvedieť viac o tomto obchode?

tip od autorského tímu

Na záver vyzvite žiačky a žiakov, aby si do ďalšej hodiny našli na internete kampane, či organizácie, ktoré sa venujú obchodu s koltánom a spôsoby ako na tento problém upozorniť.
Pri diskusii o spôsoboch aktívneho zapojenia žiačok a žiakov môžete hovoriť napr. o organizovaní protestných akcií, písaní novinových článkov, kampaní na facebook-u, podpore rozvojových projektov, či zodpovednejším spotrebiteľským správaním.
Môžete diskutovať o pozitívach a negatívach jednotlivých spôsobov ako na problém upozorniť, a napríklad ako ich možno realizovať v našom prostredí.

Príloha

Preklad textu k filmu

Úvodné titulky

80 % koltánu, minerálu potrebného k fungovaniu mobilných telefónov a iných bezdrôtových zariadení, pochádza z východnej časti Demokratickej Republiky Kongo. V krajine, v ktorej si občianska vojna vyžiadala 4 milióny ľudských životov za posledné desaťročie.
Mvemba Phezo Dizolele z Pulitzerovho centra pre krízové spravodajstvo cestoval do baní v regióne Južné Kivu, aby zistil, kto zarába na obchode s koltánom, a kto platí krutú daň.

Záber na bane

Baníci koltánu
Mushangi Hills, Južné Kivu

Rozhovor

„Vieš, na čo sa používa kasiterit?“ (ruda významná pre výrobu cínu)
„Nie“
„Vieš na čo sa používa wolframit?“ (vyrába sa z neho čistý wolfrám, ktorý slúži k výrobe vlákien do žiaroviek a farieb)
„Nie“
„ Ak by sme vedeli, že tento produkt spôsobuje vojnu, tak by sme prestali kopať.“

Prvé monológy

Thomas Nziratimana
Viceguvernér Južného Kivu

„ Nárast záujmu o koltán začal v období vojny v DR Kongo, najmä v regióne Južné Kivu. V tom čase cena koltánu na svetových trhoch rástla. Región sa stal veľmi dynamickým, prakticky každý profitoval na obchode s koltánom“.

Claude Iguma
Výskumník, ISDR, Bukavu
„Koltán, kasiterit a zlato sú minerály, ktoré boli hybnou silou vojny.“

Charles Chalondakwa
Výskumník, ISDR, Bukavu
„Bolo to silnou motiváciou armád a dalo sa to vidieť aj na bojisku. Keď niekam prišli, hneď začali hľadať zlato hovoriac: Kde môžeme nájsť zlato? Čudovali sme sa, či sú tu kvôli vojne alebo kvôli minerálom.“

Pascal Ndako
Bývalý vyjednávač v „koltánovom“ konflikte
„Miesta, kde sa ťažil koltán, boli okupované krutými jednotkami Mai Mai. Jednotky ovládli bane, kontrolovali a organizovali prácu baníkov.“
„Kto profitoval z tohto systému počas vojny? Boli to hodnostári, velitelia, vojnoví lordi. Títo profitovali najviac.“
„Musím povedať, že teória, že príčinou vojny sú práve minerály, je veľmi diskutabilná. Každá strana na tom profitovala. Aj naše mesto, ktoré je v regióne, profitovala z financií, ktoré so sebou ťažba prinášala.“

Rozhovor s deťmi – Bahati a Mubalango pracujú v baniach

„Koľko máte rokov?“
„Ja mám 16 rokov.“
„A ty? Koľko máš rokov?“
„Ja mám 13.“
„Koľko zarábate v baniach?“
„Dva, tri doláre denne. Niekedy vôbec nič.“
„Prečo nie ste v škole?“
„Nemáme dostatok zdrojov.“

Monológy

„Čo sa týka obchodu s koltánom, či zlatom, je dôležité položiť si otázku: Kto z toho najviac profituje? Ja si myslím, že sú to jednoznačne nadnárodné korporácie.“
„Kopú nahí, nie sú vôbec chránení. Používajú jednoduchú baterku, ktorú kúpia na miestnom trhu, s dvomi baterkami. Nemajú ani ochranu rúk, používajú dláto s kladivom, často kolabujú a niektorí aj umierajú. Tiež majú problémy s dýchaním, je tam veľmi málo vzduchu. Pracujú v nepredstaviteľných podmienkach.“
„Ak sa zamyslíme nad tým, koľko stojí telefón alebo počítač v porovnaní s tým, koľko zarobí človek, ktorý pracuje v baniach, zistíme, že je medzi tým obrovský rozdiel.“
„Všetko, čo sa tu deje, je pod vplyvom medzinárodných firiem. Ak chcú investovať v našej krajine, nemali by spolupracovať s cudzími vládami, ale prísť oficiálne podpísať zmluvy s našou krajinou. V tom prípade by sme všetci profitovali a jedli za spoločným stolom.“

Námety

Multikultúrna škola

Odporúčaný ročník: **9. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Slovensko – obyvateľstvo

Téma GV: Multikulturalizmus

Hlavný cieľ: Uvedomiť si multikultúrnu rôznorodosť Slovenska.

Stručný opis: Zadajte žiačkam a žiakom úlohu vytvoriť návrh Multikultúrnej školy. Ich úlohou bude vybrať lokalitu, predmety, jazyky, učiteľky/učiteľov, krúžky, sviatky, prázdniny, rovnošaty, vlajku, hymnu, atď. pri súčasnom zachovaní zastúpenia všetkých etník, náboženstiev, či špecifík etnických skupín na Slovensku. Jednotlivé skupiny svoj konečný výtvor prezentujú pred ostatnými aj s uvedením dôvodov prečo vyberali tak, ako vyberali.

Obraz chudoby

Odporúčaný ročník: **9. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Čím je Slovensko známe vo svete

Téma GV: Globálne problémy, chudoba, rozvojová spolupráca

Hlavný cieľ: Uvedomiť si negatívny obraz krajín Afriky v médiách, či kampaniach niektorých mimovládnych organizácií. Naučiť sa hlavné princípy vyváženého dôstojného informovania o krajinách Afriky.

Stručný opis: Pripravte si krátku prezentáciu dokumentu Kódex používania obrazového materiálu a podávania správ (nájdete ho na stránke http://www.mvro.sk/sk/kodex/vyklad-a-priklady - druhý obrázok s názvom Manuál na stiahnutie), prípadne vytlačte jednotlivé príklady negatívneho zobrazovania chudobnejších krajín a rozdajte ich žiačkam a žiakom.

Vyzvite ich, aby na stránkach slovenských mimovládnych organizácií našli príklady kampaní alebo zbierok a posúdili, či sa obrazový a písomný materiál zhoduje s kódexom. Zoznam organizácií nájdete na stránke www.mvro.sk.

Otázky:

- Aký obraz o Afrike vidieť najčastejšie?
- Čítali ste v poslednom čase pozitívne správy o krajinách Afriky?
- Afrika sa prezentuje často ako „krajina“, neodlišujú sa jednotlivé štáty na jej území, prečo je to tak?

Na základe kódexu skúste navrhnúť kampaň na aktuálne témy – napríklad hladomor v Somálsku a podobne tak, aby ste dodržiavali pravidlá kódexu.

Som občan, teda som

Odporúčaný ročník: **9. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Geografia Slovenska

Téma GV: Ľudské práva

Hlavný cieľ: Oboznámiť sa s právom vyjadriť sa k veciam verejným, vzbudiť záujem o aktívne rozhodovanie v miestnom regióne.

Stručný opis: V rolovej hre sa žiačky a žiaci majú vžiť do situácie zástupkýň a zástupcov občanov, ktorí nechcú vo svojej mestskej časti povoliť vybudovanie nového priemyselného parku a spoločnosti, ktorá chce tento priemyselný park postaviť. Obe skupiny si na podporu svojich aktivít zorganizujú kampaň. Pre aký druh/formu kampane by sa rozhodli? Aké argumenty by použili vo svoj prospech? Skupiny si vyberú dvoch-troch zástupcov/zástupkyne, ktoré argumenty prezentujú pred druhou skupinou.

Bingo

Odporúčaný ročník: **9. ročník ZŠ**

Tematický celok / téma: Geografia Slovenska

Téma GV: Životné prostredie

Hlavný cieľ: Oboznámiť s rôznymi možnosťami ochrany životného prostredia na individuálnej úrovni.

Stručný opis: Pri téme životného prostredia sa môžete na začiatku vyučovacej hodiny zahrať krátku hru bingo. Všetkým rozdajte jednu kópiu binga a vyzvite ich, aby medzi sebou hľadali spolužiačky a spolužiakov, ktorí spĺňajú jeden z nasledujúcich výrokov. Na každý výrok musí odpovedať iná žiačka/iný žiak. Ak chce niekto získať odpovede na všetky otázky, musí nájsť 16 rôznych žiačok a žiakov. Hru však môžete ukončiť aj v momente, ak žiačka/žiak nájde odpovede spolužiakov na 4 výroky v zvislom, vodorovnom alebo vertikálnom smere a po nájdení správnych odpovedí zakričí bingo.

Pozn.: Za námetom nájdete príklad pracovného listu pre hru Bingo.

Pracovný list

Chodí do školy peši alebo na bicykli.	Ak je v byte chladno, oblečie si sveter, nezačne hneď viac kúriť.	Vyberá zo zástrčky elektrické spotrebiče, ak sa nepoužívajú.	Ak má na výber, používa recyklovaný papier.
Ak si umýva zuby, počas umývania zastaví vodu.	Ak odchádza z izby, zhasne svetlo.	Používa doma recyklovaný toaletný papier.	Používa obidve strany papiera, kým ho odhodí.
Nosí desiatu v papierovom vrecku alebo servítke.	Vyberie nabíjačku zo zástrčky po dobití telefónu.	Používa (alebo rodičia) na nákup plátennú tašku, nie igelitovú.	Triedi doma odpad.
Nakupuje hlavne lokálne potraviny/ výrobky.	Namiesto kúpania sa sprchuje.	Namiesto pozerania TV radšej číta knihy.	Často a krátko vetrá vo svojej izbe.

KRÁTKY SLOVNÍK

k témam globálneho vzdelávania

azyl je forma ochrany pred prenasledovaním poskytovaná osobe uznanej za utečenca/utečenkyňu podľa medzinárodného práva krajinou, v ktorej o takúto formu ochrany požiadala.

cunami alebo tsunami (v japončine znamená prístavná vlna) je jedna alebo niekoľko po sebe idúcich vĺn na hladine mora, ktoré vznikajú pri silnom zemetrasení pod hladinou mora, pri podmorskom zosuve alebo po dopade meteoritu do mora alebo jeho blízkosti.

deforestácia je zmenšovanie lesných plôch. Príčinami sú ťažba dreva, budovanie infraštruktúry (mestá, diaľnice, priehrady) , získavanie poľnohospodárskej pôdy (orná pôda, pastviny), získavanie dreva ako paliva pre domácnosti v rozvojových krajinách, znečistenie prostredia (ovzdušie, voda, kyslé dažde) a požiare. Úbytok lesných plôch má za následok úhyn živočíšnych druhov - ohrozenie biodiverzity, zníženú produkciu kyslíka, globálne otepľovanie - skleníkový efekt či zmenu vzhľadu krajiny.

diskriminácia je konanie, pri ktorom dochádza k uprednostneniu niektorých osôb oproti iným, najmä na základe odsudzovania ľudí odlišného pôvodu, rasy, náboženstva, sexuálnej orientácie atď. Rozoznávame napríklad diskrimináciu rasového alebo etnického pôvodu, diskrimináciu na základe vierovyznania, veku, pohlavia alebo sexuálnej orientácie. V praxi sa stretávame aj s pojmom „pozitívna diskriminácia“, ktorý by sa dal opísať ako zvýhodňovanie diskriminovaných/znevýhodnených ľudí za účelom vyrovnania ich pôvodne znevýhodneného postavenia v spoločnosti.

dlhodobo udržateľný rozvoj alebo preferovanejšie „dlhodobo udržateľný spôsob života“ je taký spôsob života, ktorý umožňuje uspokojiť potreby súčasnej generácie bez toho, aby sme obmedzili práva a potreby budúcich generácií. Súvisiacim pojmom je udržateľná spoločnosť, vymedzená ako spoločnosť, ktorá môže pretrvať generácie, je dostatočne predvídavá a pružná na to, aby si nepodkopala tak fyzické ako aj sociálne systémy, ktoré ju podporujú.

ekológia je vedný odbor biológie, ktorý skúma vzťahy medzi organizmami a životným prostredím a vzťahy medzi živými organizmami navzájom. Ekológia študuje ekologické systémy, ich štruktúru, organizáciu a zmeny v nich prebiehajúce. Prístup ekológie k štúdiu životného prostredia sa často považuje za interdisciplinárny. Ekológia poskytuje teoretické a praktické poznatky pre riešenie problémov životného prostredia. Poznanie základných ekologických princípov a zákonitostí je nutné pre zachovanie prírodnej rovnováhy, ako aj pre trvalú existenciu zdravej a produkčnej krajiny.

ekologické formy dopravy zahŕňajú častejšie využívanie pešej chôdze, bicykla či mestskej hromadnej dopravy. Medzi ďalšie možnosti patria spoločné jazdy autom a zlepšenie návykov pri jazdení (dodržiavanie stálej rýchlosti; vypínanie motora v dopravnej zápche - keďže motory na voľnobeh vypustia o 13 % viac emisií a za 10 sekúnd spotrebujú viac paliva ako opätovné naštartovanie vozidla). Podľa štatistík ¼ škodlivých emisií v EÚ pochádza z dopravy, kvôli čomu by sme mali hľadať alternatívne formy dopravy, vďaka ktorým by boli mestá čistejšie a vytvárali by lepšie prostredie pre život. To nám má pripomenúť aj Európsky týždeň mobility, ktorý sa koná každý rok v termíne od 16. do 22. septembra.

emisie dopravných prostriedkov sú sprievodné produkty bežnej prevádzky dopravných prostriedkov. Väčšinou majú nepriaznivý účinok na životné prostredie, ako aj na človeka. Medzi hlavné zdroje emisií patria dopravné prostriedky poháňané spaľovacími motormi, hlavne tie, ktoré spaľujú uhľovodíkové palivá. Z ekologického hľadiska predstavujú veľké nebezpečenstvo nespálené resp. odparené uhľovodíky a oxidy dusíka. Tieto zložky sa spolu s geomorfologickými a klimatickými faktormi a za pôsobenia slnečného žiarenia zúčastňujú na tvorbe fotochemického smogu a porušujú ozónovú vrstvu. Z globálneho hľadiska sú podstatné emisie oxidu uhličitého, ktorý spôsobuje skleníkový efekt a vplýva na globálne otepľovanie.

etnická skupina (etnické spoločenstvo, etnikum) je spoločenstvo ľudí, ktorí sa identifikujú s rovnakými či podobnými kultúrnymi a historickými charakteristikami, majú pomenovanie a svojim okolím sú ako také spoločenstvo aj vnímaní.

Facebook je rozsiahly komunitný webový systém, ktorý slúži hlavne na komunikáciu, nadväzovanie priateľstiev a zdieľanie fotografií a videí. V súčasnosti má Facebook vyše 600 miliónov členov a je dostupný skoro na celom svete.

favela je chudobná štvrť na okraji miest Latinskej Ameriky, predovšetkým Brazílie (najznámajšie sú v okolí Rio de Janeira). Pôvodne ich zakladali oslobodení otroci, ktorí nemali kde bývať. V sedemdesiatych rokoch 20. storočia sa favely rozrástli kvôli masívnemu príchodu ľudí z vidieka, ktorí prišli do mesta za prácou a súrne potrebovali ubytovanie.

geto je vymedzená štvrť mesta, zriadená na násilné izolovanie spoločensky diskriminovaných obyvateľov, ktorej založenie je väčšinou motivované etnickým, rasovým alebo národnostným princípom. Termín sa začal používať v súvislosti s benátskym getom, kde museli žiť miestni Židia.

globalizácia, globálna prepojenosť v najvšeobecnejšej rovine znamená zvyšujúce sa prepájanie sveta vo všetkých oblastiach života ľudí. Globalizácia je súborom mnohých rôznorodých procesov, ktoré obsahujú aspekty ekonomické, sociálne, kultúrne a politické. Tieto procesy sú vzájomne previazané a navzájom sa podmieňujú. Ekonomické procesy sú založené najmä na prepájaní svetových trhov a zapájaní všetkých spoločností do svetových ekonomických väzieb, v pôsobení nadnárodných korporácií a medzinárodných finančných inštitúcií (Svetová banka, Medzinárodný menový fond). Sociálne procesy zahŕňajú javy ako je globálna turistika či migrácia, rozvoj komunikačných technológií a dopravy či celosvetový nárast chudoby. V kultúrnej dimenzii globalizácie dochádza k zintenzívneniu kontaktu medzi kultúrami a celosvetovému šíreniu určitých kultúrnych vzorov. Pretože pojem globalizácia zahŕňa mnoho rozmanitých procesov, nie je možné definovať ho jediným záväzným spôsobom.

globálne otepľovanie je fenomén postupného zvyšovania priemernej teploty oceánov a atmosféry v mierke celej planéty počas viacerých rokov. Najmä v posledných 25-50 rokoch sa na globálnom otepľovaní v značnej miere podieľa činnosť človeka, a to najmä emisie skleníkových plynov, ako napríklad oxid uhličitý (CO_2). Hoci diskusie ohľadom globálneho otepľovania sa často sústreďujú najmä na teplotu, klimatické zmeny môžu priniesť aj zmeny iných geografických prvkov, zahŕňajúc zvýšenie hladiny morí, extrémne zrážky a iné. Tieto zmeny môžu spustiť rôzne ničivé javy ako napr. potopy, suchá, veľké horúčavy, zníženie poľnohospodárskych výnosov, ale aj extrémne okolnosti spôsobujúce masové vyhladenie populácie.

globálny Juh a **globálny Sever** je označenie krajín tzv. chudobného globálneho Juhu, ktoré sú charakterizované nestabilnou politickou a ekonomickou situáciou doplnenou o aspekty demografické (výrazný populačný rast), ekologické (prírodné katastrofy: extrémne suchá, hladomory), ale i psychologické (prirodzená túžba človeka získavať, poznávať nové atď.). Oproti tomu globálny Sever označuje krajiny tzv. bohatého severu, charakteristické politickou slobodou, stabilitou a viac-menej prosperujúcou ekonomikou krajín.

humanitárna spolupráca (alebo pomoc) sa poskytuje ad hoc, ako reakcia na mimoriadne udalosti v prípade náhlych tragédií, resp. rieši okamžité následky rôznych katastrof. Jej cieľom je rýchlo a efektívne pomôcť ľudom v krízovej situácii. Spravidla je krátkodobá, dočasná a trvá, pokiaľ nepominie priame ohrozenie, resp. ľudia nedosiahnu určitý stupeň samostatnosti. Po skončení tejto pomoci/spolupráce (po pár týždňoch až mesiacoch) nastupuje druhé štádium, a to rozvojová spolupráca, ktorá systematicky a komplexne podporuje globálny rozvoj postihnutého územia, krajiny.

konfesionalizmus je lipnutie na konfesii (vyznanie, viera, presvedčenie, spravidla náboženské; vyznanie viery), cirkevníctvo.

kyslý dážď vzniká následkom úniku oxidu siričitého a oxidov dusíka do atmosféry, kde prejdú chemickými premenami a sú rozpustené v kvapkách vody v oblakoch. Kvapky padajú na zem vo forme dažďa, alebo snehu, čo môže zvýšiť kyslosť pôdy a ovplyvniť chemickú rovnováhu v jazerách a vodných tokoch. Kyslý dážď urýchľuje zvetrávanie uhličitanových hornín a urýchľuje aj koróziu budov. Prispieva tiež ku kyslosti riek, potokov a ničí stromy vo vyšších polohách. Základnou príčinou kyslého dažďa sú zlúčeniny síry a dusíka pochádzajúce z ľudskej činnosti, napríklad z výroby elektrickej energie a emisie dopravných prostriedkov. Plyny môžu byť v atmosfére unášané tisícky kilometrov než sa premenia na kyseliny a uložia sa na zem. K emisii kyselinotvorných plynov do atmosféry prispievajú aj prírodné javy ako sú emisie zo sopiek a z biologických procesov v pôde, v močiaroch a v oceánoch.

migrácia je pohyb osôb alebo skupín osôb v geografickom a sociálnom priestore, spojený s prechodnou alebo trvalou zmenou miesta pobytu.

multikulturalizmus označuje v hovorovej praxi:

1. existenciu prvkov odlišných kultúr v jednom čase a priestore (kultúrny pluralizmus)
2. politický program, resp. model budovania takej spoločnosti, v ktorej môžu príslušníci/príslušníčky ktorýchkoľvek etnických skupín, rás, národov či kultúr verejne prejavovať svoju príslušnosť k týmto kategóriám bez diskriminácie
3. ideál, ktorý chce naplniť model v bode 2

Myspace je webová sociálna sieť, spustená v auguste 2003, ktorá sa postupne stala jedným z najväčších komunitných serverov na svete. Umožňuje užívateľom využívať chat, blogovať, diskutovať v diskusných skupinách a zdielať fotky alebo videá. Ponúka osobné profily užívateľom od 14 rokov a niektoré špeciálne profily pre hudobníkov alebo hercov. Jej používanie je bezplatné, služba je financovaná pomocou reklamy.

národ je uvedomelé spoločenstvo ľudí, ktorí zdieľajú presvedčenie o spoločnej kultúre a histórii, žijú na určitom území a svojím okolím sú identifikovaní ako jedinečné spoločenstvo.

národnosť je príslušnosť k určitému národu.

predsudok je väčšinou negatívny názor alebo postoj aplikovaný na jednotlivca alebo skupinu, vybudovaný bez dostatočnej vedomosti a založený na negatívnych stereotypoch. Predsudky sú výsledkom „predčasného súdenia" a môžu viesť k diskriminácii.

pútnické miesto je miesto, ktoré sa zvyčajne vzhľadom k určitému zázraku, stalo cieľom púti. Zmyslom púte je spravidla uctiť stopy zázraku, ktorý sa tu udial, poprosiť Boha či svätca o uzdravenie (ak bolo zázrakom uzdravenie), prípadne za také zázračné uzdravenie poďakovať alebo skrz namáhavú cestu vykonať pokánie, či obetovať túto námahu Bohu. Púte sú bežné v rade náboženstiev, napr. kresťanstve a islame, kde je púť do Mekky, tzv. Hadž, priamo záväznou podmienkou.

recyklácia je proces opätovného využitia predtým už použitých materiálov a produktov, (napr. recyklácia papiera, farebných a ostatných kovov, skla, plastov a pneumatík,...), ktorý zabraňuje plytvaniu zdrojmi. Redukuje spotrebu surových prírodných materiálov, množstvo uskladnených odpadov a spotrebu energie, čím prispieva k nižšej emisii skleníkových plynov v porovnaní s použitím surových materiálov. Plasty sú jedným z najhoršie recyklovateľných materiálov, pretože sa na trhu vyskytujú v mnohých podobách. Môžu sa recyklovať len na produkt s nižšou kvalitou – plastová fľaša od malinovky sa môže len vyčistiť, rozomlieť na malé kúsky a použiť ako vypchávka do kresiel. Značné množstvo plastového odpadu napriek tomu ostane nevyužité, pretože jeho zostatková cena je zanedbateľná.

rodová rovnosť je spravodlivé zaobchádzanie so ženami a mužmi, ktoré vychádza z princípu, že všetky ľudské bytosti majú právo slobodne rozvíjať svoje schopnosti a vyberať si z možností bez obmedzení rodovými rolami. Môže znamenať tak rovnaké ako aj rozdielne zaobchádzanie, ktorého cieľom je hodnotiť, zohľadňovať a podporovať práva, výhody, povinnosti a možnosti žien a mužov ekvivalentne, v rovnakej miere a nediskriminujúco. Podľa Rady Európy „rovnosť žien a mužov znamená rovnaké zviditeľnenie, rovnakú právomoc a rovnakú účasť mužov i žien vo všetkých oblastiach verejného a súkromného života."

rozvojová spolupráca je akákoľvek forma spolupráce, ktorá sa snaží reagovať na dlhodobé problémy chudobnejších krajín, najmä s ohľadom na ekonomické, sociálne, zdravotné a ekologické aspekty života ľudí, ktorí v nich žijú. Je dlhodobá, zameraná na ekonomický a spoločenský rozvoj chudobných krajín a je plánovaná na základe určených teritoriálnych a sektorových priorít pre vybrané cieľové krajiny. Zdôrazňuje aktívne zapojenie viacerých zúčastnených strán (príjemcov i darcov) v úsilí o rozvoj (preto nie „pomoc" ale „spolupráca").

sekta je v tradičnom chápaní (spravidla menšia) náboženská obec, ktorá sa odštiepila od väčšej cirkvi, pretože sa od tejto materskej cirkvi líši vierovyznaním a/alebo obradom a podobne. Hovorovo je sekta výraz pre skupinu, ktorá spravidla radikálnym spôsobom zastáva ideologické alebo náboženské alebo náboženstvu podobné názory odlišné od základných hodnôt „väčšiny" spoločnosti, alebo všeobecnejšie pre skupinu, ktorá sa odštiepila od nejakej organizácie. Charakteristickou črtou sekty je potláčanie osobnostnej identity jej členiek a členov, po ktorom väčšinou nasleduje ich úplné podrobenie sa vedúcej osobnosti.

separácia, triedenie odpadu pomáha uľahčiť spracovanie a následnú recykláciu odpadu, ktorý možno na základe zloženia rozdeliť na papier, sklo, bio odpad, priemyselný, poľnohospodársky a rádioaktívny odpad, alebo ostatné – plechy, lieky, staré farby, batérie, pneumatiky, papier potiahnutý fóliou z alobalu, motorový olej. Odpad sa môže spracovať nasledovným spôsobom: uložiť na skládku tzv. regulovanú, alebo spáliť v spaľovni. Nakoľko sa ročne neúmerne zvyšuje množstvo odpadu, tento ničí prírodu tým, že presakuje do spodných vôd, ničí ovzdušie a ohrozuje aj ľudské zdravie.

skleníkový efekt je jav, vďaka ktorému sa v atmosfére zachytáva časť slnečnej energie, čo má za následok otepľovanie Zeme. Podobný úkaz možno pozorovať v skleníkoch (odkiaľ pochádza názov). Nebyť tohto efektu, teplota na Zemi by bola oveľa nižšia. Väčšina klimatológov zastáva názor, že nárast množstva skleníkových plynov, ku ktorému došlo v dôsledku činnosti človeka, umelo zvyšuje skleníkový efekt, čo vedie k zvyšovaniu celkovej teploty a narušaniu klimatickej stability. K skleníkovým plynom, ktorý má momentálne najväčší účinok na klímu, patrí oxid uhličitý. Uvoľňuje sa pri spaľovaní fosílnych palív a jeho množstvo narastá i vďaka masívnemu odlesňovaniu. Ďalším výrazným skleníkovým plynom je metán. Uvoľňuje sa z ryžových polí, podpovrchových skládok, vzniká pri živočíšnej výrobe a v priemysle.

slum je (väčšinou okrajová) časť mesta alebo veľkomesta, ktorá je obvykle obývaná veľmi chudobnými a sociálne veľmi slabými vrstvami obyvateľstva a je (na rozdiel od geta) založená na ich sociálno-ekonomickej situácii.

sociálne médiá zahŕňajú sociálne siete, blogy, zdielanie videa a fotiek, wiki, podcasty a takmer všetko ostatné, čo môžeme nájsť na internete. Na rozdiel od tradičných médií zastáva človek pri sociálnych médiách nielen pasívnu pozorovateľskú funkciu, ale aj prispievateľskú, tvorivú a rozširujúcu ich obsah.

stereotyp je zjednodušené a zovšeobecnené vnímanie a hodnotenie skupín ľudí, udalostí atď. bez ohľadu na individuálne rozdielnosti. Stereotypy sú komunikované, zdieľané a propagované prostredníctvom spoločnosti, rodiny, komunity, v ktorej žijeme. Aj keď stereotypy nie sú vždy negatívne, môžu viesť k diskriminácii.

subkultúra môže označovať:

1. kultúru istej sociálnej skupiny, ktorá vznikla ako reakcia na dominantnú kultúru majoritnej spoločnosti, voči ktorej sa vymedzuje. Od alternatívnej kultúry sa líši tým, že nevzniká celkom nová kultúra, ale skôr sa hľadajú nové spôsoby vyjadrenia pôvodnej kultúry.
2. skupinu, ktorá sa identifikuje s kultúrou opísanou v bode 1.

Twitter (z angl. štebotať) je mikroblogová služba, ktorá používateľom umožňuje posielať a čítať príspevky zaslané inými užívateľmi, nazývané tweety cez SMS, chat, e-mail. Tie sa potom zobrazujú v chronologickom slede na webe, či v jednej z mnohých aplikácií, ktoré sú k dispozícii. Tweety sú textové príspevky dlhé maximálne 140 znakov, ktoré sa zobrazujú na užívateľovej profilovej stránke a na stránkach jeho odberateľov.

utečenec/utečenkyňa je podľa Ženevského dohovoru osoba, ktorá má opodstatnené obavy z prenasledovania z rasových, náboženských, národnostných, politických dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine a z dôvodu týchto obáv sa nemôže alebo nechce vrátiť do krajiny pôvodu, ani využiť ochranu tejto krajiny.

utečenecký tábor je záchytný tábor, v ktorom je zabezpečený pobyt žiadateliek a žiadateľov o azyl. Vykonávajú sa tu karanténne opatrenia, žiadateľkám a žiadateľom sa bezplatne poskytuje ubytovanie, stravovanie, základná zdravotnícka starostlivosť, vreckové ako aj základné hygienické potreby. Záchytný aj pobytový tábor je účelovým zariadením Migračného úradu, ktoré slúži na ubytovanie osôb žiadajúcich o azyl.

Weblog (z ang. web log – webový denník), skrátene a neformálnejšie blog, je webová aplikácia obsahujúca chronologicky zoradené príspevky, ktorými pravidelne prispieva jeden alebo viacero blogerov. Môže sa jednať o denník, krátke tipy, články, firemný blog alebo o profesionálnu stránku pre určitú oblasť.

ZDROJE

www. multikulti.sk
www. epto.org
www. rozvojovevzdelavanie.sk
www. sk.wikipedia.org
www. slovakiatwitter.com/o-projekte/
www. zelenybod.sk
www. ec.europa.eu/clima/sites/campaign/news/news17_sk.htm
www. greenpeace.org/slovakia/sk/kampane/klimaticke-zmeny/co-je-sklenikovy-efekt/
www. gep.szm.com/05%20deforestacia/deforestacia%20vysvetlenie.html
www. prostrednik.blog.sme.sk/c/224508/Uz-mi-konecne-poviete-co-su-to-socialne-media.html

© Človek v ohrození, o. z., 2012

Názov: **Globálne vzdelávanie na základných školách: Geografia, metodická príručka pre učiteľky a učiteľov 2. stupňa základných škôl**

Autorka: Tatiana Cárová, Andrej Návojský, Mária Nogová a kol.
Grafická úprava: Katarína Cermanová
Jazyková redakcia: dobrovoľnícky kolektív
Editácia: Tatiana Cárová
Vydavateľ: Človek v ohrození, o. z.
Tlač: Polygrafické centrum MABG, s.r.o.
Náklad: 200 ks
Rok vydania: 2012 (prvé vydanie)

ISBN 978-80-970900-3-6

Táto metodická príručka bola vyhotovená s finančnou podporou programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci Slovak Aid. Občianske združenie Človek v ohrození samo zodpovedá za celý jej obsah, ktorý za žiadnych okolností nemožno považovať za stanovisko programu Slovak Aid.

Príručka je určená výhradne na vzdelávacie účely, nemožno ju predávať, požičiavať ani iným spôsobom poskytovať iným osobám a organizáciám bez súhlasu občianskeho združenia Človek v ohrození.

Hlavným cieľom projektu **Globálne rozvojové vzdelávanie na základných školách**, ktorý realizovalo občianske združenie Človek v ohrození s finančnou podporou programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci Slovak Aid od novembra 2010 do apríla 2012, bolo priniesť globálne vzdelávanie na základné školy, a to prostredníctvom prípravy interaktívnych metodických materiálov pre učiteľky a učiteľov vybraných predmetov na 2. stupni základných škôl.

K spolupráci na tvorbe štyroch metodických príručiek pre predmety matematika, geografia, občianska náuka a výtvarná výchova, hudobná výchova, výchova umením sme si do pracovných skupín prizvali odborníčky a odborníkov z pedagogického a metodického prostredia, ako aj učiteľky a učiteľov zo slovenských základných a stredných škôl. Výsledkom viac ako ročnej práce pracovných skupín bolo vytvorenie návrhov 10 aktivít a 20 námetov pre každý predmet (resp. skupinu predmetov), ktoré obsahovo korešpondujú so slovenským štátnym vzdelávacím programom, a zároveň sa venujú témam globálneho vzdelávania. Na príprave aktivít sa taktiež podieľalo vyše 40 ďalších učiteliek a učiteľov, ktorí v rámci svojich hodín pilotovali aktivity z príručiek a poskytli autorskému kolektívu cenné pripomienky k pôvodným návrhom. S jazykovou korektúrou príručiek pomohli dobrovoľníčky a dobrovoľníci občianskeho združenia Človek v ohrození.

človek v ohrození